

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Gabrielės Markevičiūtės,
V kurso, baudžiamosios teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrindumas ir tikslingumas

Reasonableness and Expediency of Credit Fraud Criminalization

Vadovas: Lekt. Darius Prapiestis

Recenzentas: Lekt. Dr. Gerardas Višinskis

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnyje numatytos kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos kriminalizacijos pagrįstumas ir tikslingumas. Pateikiama kreditinio sukčiavimo samprata tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose, užsienio valstybių bei Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose. Apibrėžiama kreditinio sukčiavimo sudėtį sudarančių požymių visuma, sprendžiamas kriminalizacijos pagrįstumo ir tikslingumo klausimas veikos kriminalizavimo požymių, tokių kaip *ultima ratio* principo, veikos pavojingumas ir paplitimas, kontekste.

Pagrindiniai žodžiai: kreditinis sukčiavimas, sukčiavimas, kriminalizavimas, apgaulė, tyčia, didelė žala, finansinių interesų apsauga, ekonomikos ir verslo tvarka, kreditiniai įsipareigojimai.

This paper analyzes the reasonableness and expediency of criminalization of the crime of credit fraud provided for in Article 207 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. The concept of credit fraud in international, European Union legal acts, foreign criminal laws and the Republic of Lithuania is presented. The totality of the features of the composition of credit fraud, the basis for criminalization and the question of expediency in the context of criminalization features, such as *ultima ratio*, danger and prevalence of the act, are defined.

Keywords: credit fraud, fraud, criminalization, deception, intentionally, substantial harm, protection of financial interests, economic and business order, credit obligations.

TURINYS

IŽANGA	1
1. Kreditinio sukčiavimo samprata.....	5
1.1. Kreditinio sukčiavimo samprata tarptautiniuose teisės aktuose.....	5
1.2. Kreditinio sukčiavimo samprata Europos Sąjungos teisės aktuose	7
1.3. Kreditinio sukčiavimo samprata kitose užsienio valstybėse	11
1.4. Kreditinio sukčiavimo samprata Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje.....	16
2. Kreditinio sukčiavimo sudėties analizė.....	20
2.1. Kreditinio sukčiavimo objektas.....	20
2.2. Kreditinio sukčiavimo dalykas.....	22
2.3. Kreditinio sukčiavimo objektyviosios pusės požymiai.....	24
2.4. Kreditinio sukčiavimo subjektas.....	33
2.5. Kreditinio sukčiavimo subjektyviosios pusės požymiai	35
3. Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrindumas ir tikslingumas.....	38
3.1. Kreditinio sukčiavimo kriminalizavimas principo <i>ultima ratio</i> kontekste	38
3.2. Kreditinio sukčiavimo kriminalizavimas veikos pavojingumo ir paplitimo kontekste	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	54
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	57
SANTRAUKA	70
SUMMARY	71

IŽANGA

Temos aktualumas. Kreditinis sukčiavimas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXI skyrių laikomas nusikaltimu ekonomikai ir verslo tvarkai (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Šio straipsnio dispozicijos formuluotė, numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnyje, ir baudžiamojo įstatymo gintinas teisinis gėris – ekonomikos ir verslo tvarka suponuoja tai, jog be didelių piniginių nuostolių valstybių ir savivaldybių biudžetams, nacionalinės ir nenacionalinės kilmės fondų teisėtam ir pagrįstam lėšų skirstymui, daromas žalingas poveikis ir paskolas, kreditus teikiančių institucijų įvaizdžiui, sąžiningo verslo vystymuisi. Manytina, jog šios veikos kriminalizavimu įstatymų leidėjas siekė būtent šių tikslų – užtikrinti tinkamą šalies rinkos funkcionavimą, išteklių skirstymą ir civilizuotą kredito įstaigų sistemos plėtrą.

Šio darbo temos aktualumas pasireiškia keliais pagrindiniais aspektais. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos oficialiais duomenimis, pirmosios instancijos teismus 2020 m. pasiekė 10 bylų, kuriose asmenys buvo kaltinami kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos padarymu, 2019 m. – 2, 2018 m. – 9, 2017 – 4 bylos. Tokius skaičius lemianti statistika kelia dvejones kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos dažnumu ir įstatymų leidėjo siekio bausti pažeidėjus baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis už veiką, kuri nėra itin paplitusi, pagrįstumu. Šiai abejonei patvirtinti arba paneigti būtinas kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrįstumo ir tikslingumo įvertinimas.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnis 2019 m. liepos 16 d. įstatymu Nr. XIII-2334 buvo papildytas 2 dalimi numatant baudžiamąją atsakomybę už tikslinės paramos, subsidijos, dotacijos gavimą apgaule, jei valstybės ar Europos Sąjungos institucijai, tarptautinei viešajai organizacijai, kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui padaryta didelė žala. Tokį pokytį, minėto straipsnio papildymą nauja dalimi, lėmė poreikis perkelti ir suvienodinti Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. liepos 5 d. direktyvos (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis nuostatas su nacionaliniu baudžiamuoju įstatymu apsaugant Europos Sąjungos finansinius interesus, kurio tikslingumas nei viename moksliniame darbe nėra gausiai išplėtotas.

Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrįstumo ir tikslingumo kaip tematikos aktualumą lemia ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos svarstymai švelninti

baudžiamųjų sankcijų, tokių kaip laisvės atėmimas, taikymą už mažiau pavojingus ekonominius nusikaltimus. Lietuvos Respublika bausmių griežtumu išsiskiria tarp Europos Sąjungos ir kitų demokratinių šalių, nusikalstamų veikų pavojingumas skaičiuojamas pagal nepakitusių dydžius, kurie šiuo metu yra akivaizdžiai per maži ir neatitinka realios ekonominės padėties valstybėje, todėl baudžiamosios politikos pertvarkymas yra būtinas siekiant ją modernizuoti ir formuoti, atsižvelgiant į valstybės ūkinę ekonominę situaciją, šiuolaikinės demokratinės teisinės valstybės veikimo principus (Teisingumo ministerija siūlo tobulinti..., 2019). Siekiant įvertinti, ar toks sprendimas būtų racionalus ir veiksmingas, būtina išanalizuoti kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos sudėtį bei palyginti ją su kitomis Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatytais panašiomis nusikalstamomis veikomis.

Darbo tikslas. Išanalizavus kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos sampratą tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose, užsienio valstybių, Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose, apibrėžus šios nusikalstamos veikos sudėties požymius, nustatyti, ar tikslingas ir pagrįstas kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos kriminalizavimas ir pažeidėjų baudimas baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis.

Darbo uždaviniai:

- palyginti kreditinio sukčiavimo sampratą tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose, pasirinktų užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose;
- atskleisti kreditinio sukčiavimo sudėties požymius ir identifikuoti kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos atskirtinumą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų;
- įvertinti, ar kreditinio sukčiavimo kriminalizavimas yra pagrįstas ir tikslingas veikos kriminalizavimo principo *ultima ratio* kontekste;
- įvertinti, ar kreditinio sukčiavimo kriminalizavimas yra pagrįstas ir tikslingas veikos kriminalizavimo požymių, pavojingumo ir paplitimo, kontekste;

Darbo objektas. Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrįstumas ir tikslingumas baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis.

Tyrimo metodai. Išsikeltiems uždaviniams pasiekti šiame darbe taikomi sisteminis, lyginamasis, lingvistinis, analizės metodai.

Sisteminu metodu šiame darbe aiškinamas kreditinio sukčiavimo ryšys su kitomis teisės normomis, teisės aktų nuostatomis, nustatomi vertinamieji požymiai, pateikiamos apibendrintos išvalgos.

Lyginamuoju metodu lyginama kreditinio sukčiavimo samprata su tarptautiniais, Europos Sąjungos teisės aktais, užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais, nustatomi kreditinio sukčiavimo ir kitų nusikalstamų veikų skirtumai ir panašumai, lyginamas jų pavojingumas ir paplitimas.

Lingvistiniu metodu aiškinamos kreditinio sukčiavimo apibrėžimui reikšmingos sąvokos, įstatymų, poįstatyminių teisės aktų ir kitų šiame darbe naudojamų šaltinių nuostatos, atskleidžiama jų tikroji prasmė.

Analizės metodas šiame darbe taikytas analizuoti kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrindumui ir tikslingumui aktualius šaltinius, specialiąją literatūrą, teisės norminius aktus, teismų praktikos išaiškinimus.

Darbo originalumas. Šio darbo vienas iš originalumo požymių yra tai, jog kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos problematika kriminalizacijos aspektu nėra išplėtotą, vos keletas baudžiamosios teisės mokslininkų yra aptarę šios nusikalstamos veikos kvalifikavimo sunkumus, pateikiama fragmentiška kreditinio sukčiavimo sudėties analizė tiek moksliniuose darbuose, tiek teismų praktikoje. 2019 m. įvykę Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnio reformaciniai pokyčiai bei įtvirtinti nauji nusikalstamos veikos sudėties požymiai lemia tai, jog Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnio 2 dalies kriminalizavimo pagrindumas ir tikslingumas nėra pakankamai analizuotas ir vertintas. Papildomą vertę šiam darbui suteikia taip pat ir tai, jog kreditinio sukčiavimo samprata analizuojama ne tik Lietuvos Respublikos įstatymų ribose, bet ir lyginama su įvairių užsienio valstybių baudžiamaisiais įstatymais, Europos Sąjungos teisės aktais.

Svarbiausi šaltiniai. Analizuojant kreditinio sukčiavimo sampratą, šios nusikalstamos veikos sudėties požymius, vertinant kriminalizacijos pagrindumą ir tikslingumą remiamasi baudžiamosios teisės literatūra, Lietuvos Respublikos ir įvairių užsienio valstybių autorių moksliniais straipsniais, baudžiamosios teisės mokslininkų, prof. habil. dr. G. Švedo, prof. dr. A. Abramavičiaus, asist. dr. P. Veršėkio išvalgomis, A. Dambrauskienės disertacija, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismų nutartimis. Šiame darbe svarbiais šaltiniais taip pat laikytini ir tarptautinių institucijų pranešimai bei leidiniai, Europos Sąjungos reglamentai,

direktyvos, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo ir kt.

1. Kreditinio sukčiavimo samprata

Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 207 straipsnyje pateiktu nusikalstamos veikos apibrėžimu, kreditinio sukčiavimo samprata Lietuvos Respublikoje sietina su kreditų, paskolų, tikslinės paramos, subsidijos, dotacijos, laidavimo ar banko garantinių raštų, kitų kreditinių įsipareigojimų gavimu apgaule. Vis dėl to tarptautinių, Europos Sąjungos teisės aktų, užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų įvairovė gali turėti įtakos termino „kreditinis sukčiavimas“ apibrėžties nevienodumui, o tai reiškia tai, kad vieni veiksmai gali būti laikomi pavojingesniais už kitus, apgaulės panaudojimas ne visuomet lemia nukentėjusiojo suklaudinimą, padarytos žalos dydis ne visais atvejais reikšti baudžiamosios atsakomybės taikymą. Siekiant identifikuoti, atriboti ir palyginti šiuos skirtumus, analizuotina kreditinio sukčiavimo samprata tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose, pasirinktų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose bei Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje.

1.1. Kreditinio sukčiavimo samprata tarptautiniuose teisės aktuose

Nors kreditinis sukčiavimas griauja tiek tarptautines, tiek nacionalines ekonomines rinkas, pažeidžia privačius ir viešus interesus, negalima nepastebėti to, jog tarptautiniais teisės aktais teisinis reguliavimas orientuotas į, manytina, pavojingesnių, globalių nusikalstamų veikų, nei kreditinis sukčiavimas, užkardymą, kadangi nei vienas tarptautinis teisės aktas tiksliai nenurodo, kokie sukčiavimo veiksmai kreditinių įsipareigojimų srityje turėtų būti kriminalizuoti.

Daugelis tarptautinių konvencijų prioritetą dėl baudžiamosios politikos suvienodinimo teikia kitoms nusikalstamosioms veikoms. Štai, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Konvencijos prieš korupciją preambulėje pažymima, jog Konvencijos šalys būdamos susirūpinusios dėl ryšių tarp korupcijos ir kitų nusikalstamumo formų, ypač organizuoto nusikalstamumo ir ekonominio nusikalstamumo, turi būti pasiryžusios veiksmingiau užkardyti, atskleisti ir užkirsti kelią neteisėtai įgyto turto ir pajamų tarptautiniams pervedimams bei sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą grąžinant turtą (Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją, 2003). Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų 8 straipsnis

nustato įpareigojimus valstybėms priimti teisės aktus dėl klaidingų kompiuterinių duomenų įvedimo, pakeitimo, sunaikinimo, nesąžiningai arba nedorai ketinant gauti neteisėtos ekonominės naudos sau arba kitam asmeniui (Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų, 2001). Taigi, nors šios minėtos konvencijos įpareigoja valstybes kovoti su „ekonominiu nusikalstamumu“, pripažįstant, jog tokio pobūdžio nusikalstamos veikos daro poveikį šalių ekonomikai, pastebėtina, jog nuostatomis teikiama pirmenybė tokių paplitusių nusikalstamų reiškinių, kaip „korupcija“, „pinigų plovimas“ ar „kompiuterinis sukčiavimas“ sustabdymui. Kadangi nei viename tarptautiniame teisės akte nėra detalizuojami kreditinio sukčiavimo ar sukčiavimo veiksmai, nėra aišku, kokie neteisėti poelgiai patenka į šių terminų ribas.

Nusikalstamų veikų sąvokų apibrėžimo problematiką tarptautiniuose dokumentuose akcentavo ir Jungtinių Tautų Ekonominė ir Socialinė tarnyba jau 2007 m. pranešime, kuriame nurodyta, jog vis tik nėra išsamaus ir aiškaus sąvokų „ekonominis nusikaltimas“ ir „finansinis nusikaltimas“ apibrėžimo. Laikomasi teorijos, jog „finansinis“ nusikaltimas paprastai įvykdomas naudojant pagrindines finansų sistemas arba prieš tokias sistemas: tai gali būti pinigų plovimas, kai kurios korupcijos formos, darančios įtaką finansinėms struktūroms ir dauguma ekonominių nusikaltimų, kuriuose nukenčia finansinės struktūros. Tuo tarpu sąvoka „ekonominis nusikaltimas“ apima visus ekonominius sukčiavimus, kurių motyvas yra ekonominės, finansinės, materialinės naudos forma (International cooperation in the prevention..., 2007). Apgaulingi veiksmai gali būti suprantami kaip bet koks veikimas ar neveikimas, kai asmuo ar subjektas sąmoningai pateikia ar slepia faktą, kad gautų nepagrįstą naudą ar pranašumą arba siekia išvengti įsipareigojimų sau arba kitai šaliai, tokiu būdu paskatinant fizinį ar juridinį asmenį veikti ar neveikti jo nenaudai (Policy against fraud, corruption..., 2019). Nors Jungtinių Tautų Organizacija nepateikia tikslaus sąvokos „sukčiavimo“ apibrėžimo, pripažįstama, kad sukčiavimas siejamas su tyčios ir apgaulės sąvokomis, kaip principine *modus operandi*. Sukčiavimo veiksmai apima manipuliavimą įrašais ar dokumentais, jų klastojimą ar pakeitimą, turto pasisavinimą, operacijų iš įrašų ar dokumentų panaikinimą, sandorių be pagrindo registravimą, neteisėtai taikomus apskaitos principus (Bartsiotas, 2016, p. 5), melagingų pareiškimų pateikimą siekiant gauti, pavyzdžiui, stipendijas, subsidijas, finansinę naudą sau ar kitam asmeniui (Policy against fraud, corruption..., 2019).

Principines, kreditinio sukčiavimo bei sukčiavimo sąvokai artimas gaires pateikia ir viena iš Jungtinių Tautų Organizacijos institucijų – Pasaulio bankas, kuris bet kokias veikas

susijusias su sukčiavimu laiko apgaulingomis, galinčias pasireikšti veikimu ar neveikimu, įskaitant klaidingos informacijos pateikimą. Tokia informacija pateikiama siekiant sąmoningai suklaidinti šalį, kad būtų gaunama finansinė ar kitokia nauda (Fraud and Corruption Awareness..., 2013). Didelės kontrolės dalis tenka ir pačiam Pasaulio bankui, kadangi jis turi imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad visos paskolos pajamos būtų naudojamos tik tiems tikslams, kuriems paskola buvo suteikta, ypatingą dėmesį skiriant ekonomiškumui ir efektyvumui neatsižvelgiant į politinę ar kitokią neekonominę įtaką (Articles of agreement, 2012). Be to, Pasaulio bankas už bet kokius sukčiavimo veiksmus turi įgaliojimus taikyti administracines sankcijas (Fraud and Corruption Awareness..., 2013).

Atsižvelgiant į tai, kad iki šiol tarptautiniuose teisės aktuose nėra plėtojamos sukčiavimo, kreditinio sukčiavimo ar ekonominio nusikaltimo definicijos, manytina, jog tarptautiniuose teisės aktuose apibrėžties problema yra išlikusi. Jungtinių Tautų Organizacijos, Pasaulio banko formuojamo sukčiavimo apibrėžimo kontekste būtų galima daryti išvadą, jog sukčiavimo terminas turėtų apimti ir kreditinio sukčiavimo nusikalstamus veiksmus. Be to, nusikalstamų veikų, tokių kaip elektroninis sukčiavimas, nusikalstamu būdu gautų pajamų legalizavimas ir kt. reglamentavimas tarptautiniuose teisės aktuose gali būti siejamas su šių veikų paplitimu būtent tarptautiniu mastu, kuris gali neapsiriboti vienos valstybės teritorija, tuo tarpu kreditinio sukčiavimo, kaip nusikalstamos veikos darymas paprastai siejamas su konkrečia valstybės teritorija, jos ekonominės, finansinės, o taip pat ir baudžiamosios teisinės sistemos savitumu, kurios sureguliuojamas tarptautiniais teisės aktais turėtų būti iš tiesų ribotas.

1.2. Kreditinio sukčiavimo samprata Europos Sąjungos teisės aktuose

Aiškiai apibrėžiamos kreditinio sukčiavimo sampratos nerandama ir Europos Sąjungos teisės aktuose. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai bei direktyvos pateikia tik pavienes sąvokas, aktualias kreditinio sukčiavimo sampratos užuomazgoms: „Sąjungos finansinius interesus“ sudaro pajamos, išlaidos ir turtas, priskiriamas Europos Sąjungos biudžetui, institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų biudžetui ir pastarųjų valdomiems ir kontroliuojamiems biudžetams (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 883/2013..., 2013); „pažeidimu“ laikomas bet kuris Bendrijos teisės aktų nuostatų pažeidimas, susijęs su ekonominės veiklos vykdytojo veiksmais ar neveikimu, dėl kurio

Bendrijų bendrajam biudžetui ar jų valdomiems biudžetams padaroma žala sumažinant ar iš viso praradant pajamas, gaunamas iš tiesiogiai Bendrijų vardu surinktų nuosavų lėšų, arba darant nepagrįstas išlaidas (Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 2988/95..., 1995); kompetentingos valdžios institucijos turi užtikrinti, kad kredito suteikimo kriterijai būtų pagrįsti ir aiškiai apibrėžti bei, kad kredito patvirtinimo, pakeitimo, atnaujinimo ir refinansavimo procesas būtų aiškiai apibrėžtas (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES..., 2013). Tuo tarpu 1995 m. Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos (toliau – Konvencija) bei Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartis) koordinuojamos valstybių narių bei Sąjungos abipusės pareigos kovojant su Europos Sąjungos biudžetui žalą atnešančiais sukčiavimo veiksmais.

Pirmiausiai derėtų pažymėti tai, jog jau 1995 m. Konvencija kartu su jos protokolais nubrėžė pirmines gaires dėl Europos Bendrijų finansiniams interesams pavojingų sukčiavimo veiksmų: sukčiavimas suprantamas kaip tyčinis veikimas ar neveikimas, susijęs su suklastotų, neteisingų, neišsamių dokumentų ar pareiškimų naudojimu ar pateikimu, kurio padariniai yra Europos Bendrijų bendrojo biudžeto arba Europos Bendrijų valdomų ar jų vardu valdomų biudžetų lėšų pasisavinimas ar neteisėtas užlaikymas, taip pat tuos pačius padarinius sukeliančiu informacijos neatskleidimu pažeidžiant konkretų įsipareigojimą arba netinkamu tokių lėšų panaudojimu ne tiems tikslams, kuriems jos buvo iš pradžių skirtos (Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių..., 1995). Be to, nustatyti pagrindiniai orientyrai ir dėl bausmių skyrimo: pažeidėjai turi būti baudžiami už nusikalstamos veikos darymą, kurstymą ar kėsinimąsi ją padaryti veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis baudžiamosiomis sankcijomis, įskaitant bent stambaus sukčiavimo atvejais laisvės atėmimą apimančias bausmes (Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių..., 1995). Šios Konvencijos pagrindu 2017 m. liepos 5 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis (toliau – Direktyva). Direktyva įgyvendino Konvencijos nuostatas, vietomis jas praplėsdama (Juszczak *et al*, 2017, p. 82).

Direktyvos preambulės 3 ir 4 punktuose kreipiamasi į valstybes nares, pažymint, kad siekiant užtikrinti Sąjungos finansinių interesų apsaugą, būtina nustatyti bendrą sukčiavimo, kuriam taikoma ši Direktyva, apibrėžtį, kuri turėtų apimti sukčiavimą, susijusį su iš Europos Sąjungos bendrojo biudžeto finansuojamomis išlaidomis, pajamomis ir turtu, įskaitant finansines operacijas. Šiam tikslui pasiekti, itin svarbu derinti valstybių narių baudžiamąją

teisę nustatant papildomas Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugos pagal administracinę ir civilinę teisę priemones už su stambiausio masto sukčiavimu susijusius veiksmus toje srityje (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371..., 2017). Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje akcentuojama, už kokį sukčiavimą Europos Sąjungos finansiniams interesams turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė: a) su viešaisiais pirkimais nesusijusių išlaidų srityje – bet kokie veiksmai ar neveikimas kai: i) naudojamos ar pateikiamos netikros, klaidingos ar neišsamios ataskaitos ar dokumentai ir taip pasisavinamos arba neteisėtai neišmokamos Europos Sąjungos biudžeto arba Europos Sąjungos ar jos vardu valdomų biudžetų lėšos ar turtas; ii) neatskleidžiama informacija pažeidžiant konkrečią pareigą ir kai pasiekiamas toks pats rezultatas (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371..., 2017). Tuo tarpu to paties straipsnio b) dalyje nurodyta, jog su viešaisiais pirkimais susijusių išlaidų srityje pavojingu sukčiavimu laikomi tokie veiksmai ar neveikimas, kuriuo siekiama, kad nusikalstamų veikų vykdytojas arba kitas asmuo gautų neteisėto pelno, padarant nuostolį Europos Sąjungos finansiniams interesams – bet kokie veiksmai ar neveikimas, kai: i) naudojamos ar pateikiamos netikros, klaidingos ar neišsamios ataskaitos ar dokumentai ir taip pasisavinamos arba neteisėtai neišmokamos Europos Sąjungos biudžeto arba Europos Sąjungos ar jos vardu valdomų biudžetų lėšos ar turtas, ii) neatskleidžiama informacija pažeidžiant konkrečią pareigą ir kai pasiekiamas toks pats rezultatas (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371..., 2017). Nors Direktyvoje laikomasi Konvencijos apibrėžimo, susijusio su sukčiavimu dėl su viešaisiais pirkimais nesusijusių išlaidų, pavyzdžiui, dotacijų ar kitų finansinių priemonių srityje, sukčiavimo, susijusio su viešaisiais pirkimais srityje reikalaujama, kad jis būtų įvykdytas siekiant neteisėtai gauti kaltininkui ar kitam asmeniui naudos, tokiais veiksmais sukeltiant nuostolius Europos Sąjungos finansiniams interesams (Juszczak *et al*, 2017, p. 82). Manytina, jog bendra nuoroda į bet kokį veiksma ar neveikimą, susijusį su, pavyzdžiui, melagingų, neteisingų ar neišsamių pareiškimų, dokumentų naudojimu ar jų pateikimu, išlieka esmine problema, susijusi su visų atskirų nusikalstamų veikų formų atribojimu, nes bet koks veiksmas ar neveikimas, tiesiogiai susijęs su tam tikru elgesiu, galiausiai apima bet kokį elgesį. Manytina, jog „*actus reus*” turėtų būti tvirtai siejamas su konkrečiais aprašytais veiksmais („melagingų, neteisingų duomenų naudojimas, pateikimas”) (Kaiafa-Gbani, 2018, p. 578).

Bendru visoms valstybėms narėms standartu kovojant su tokio pobūdžio nusikalstamomis veikomis galėtų būti laikomos ir Sutarties 325 straipsnio nuostatos. Sutarties 325 straipsnis, įpareigojantis priešintis finansiniams interesams kenkiančiam sukčiavimui, yra laikomas teisiniu pagrindu, kuris leidžia Europos Sąjungos įstatymų leidėjui apibrėžti nusikalstamas veikas, darančias poveikį Europos Sąjungos finansiniams interesams ir atitinkamas sankcijas tam tikslui priimtame Europos Sąjungos dokumente (Maesa, 2018, p. 1458). Šio straipsnio 2 dalyje pažymima, jog „Valstybės narės prieš Sąjungos finansiniams interesams kenkiantį sukčiavimą imasi tų pačių priemonių, kurių jos imasi prieš savo pačių finansiniams interesams kenkiantį sukčiavimą” (Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl..., 2012). Tai laikytina intervencinės lojalumo pusės išraiška, kuri formuoja nacionalinės teisės pobūdį siekiant apsaugoti Europos Sąjungos interesus (Loyalty in the EU Treaties, 2014). Manytina, jog Sutarties 325 straipsnio 2 dalyje suformuotas „asimiliavimo principas”, kuris įpareigoja valstybes nares saugoti Europos Sąjungos finansinius interesus, jei egzistuoja analogiškos normos apsaugoti nacionaliniams teisiniams gėriams. Valstybės narės įsipareigojimas persekioti asmenis už atitinkamų nusikalstamų veikų padarymą gali kilti tik iš asimiliavimo principo, kuris Europos Sąjungos interesus nuo pat pradžių „moderuoja” per nacionalinę teisę ir tai tik pastarosios galiojimo apimtimi (Namavičius, 2015, p. 16). Tuo tarpu Sutarties 325 straipsnio 3 dalis reiškia institucinę, koordinacinę lojalumo pusę, reikalaujant, kad valstybės narės „koordinuotų savo veiksmus, kuriais siekiama apsaugoti Europos Sąjungos finansinius interesus nuo sukčiavimo”. Koordinavimas reiškia tikslą panaikinti teisinius ir faktinius valstybių narių skirtumus, trukdančius veiksmingai kovoti su sukčiavimu (Loyalty in the EU Treaties, 2014).

Apibendrinus galima teigti, jog tiek Konvencijos, tiek Direktyvos, tiek Sutarties nuostatos apibrėžia termino „Sąjungos finansiniams interesams kenkiančio sukčiavimo” ribas, kurios siejamos su šiais fundamentaliais kriterijais, sudarančiais neteisėtus veiksmus: netikrų, klaidingų ataskaitų ar dokumentų pateikimas, informacijos neatskleidimas, Europos Sąjungos biudžeto lėšų neteisėtas išmokėjimas ar pasisavinimas bei Europos Sąjungos finansiniams interesams nuostolių atsiradimas.

1.3. Kreditinio sukčiavimo samprata kitose užsienio valstybėse

Skirtingos užsienio valstybių teisinės sistemos ir tradicijos, baudžiamosios politikos tendencijos bei baudžiamieji įstatymai lemia tai, jog kreditinio sukčiavimo terminas gali kisti. Tai būtent rodo užsienio valstybių baudžiamasis teisinis reguliavimas – kokie nusikalstami sukčiavimo veiksmai pasirenkami kriminalizuoti. Siekiant šiuos skirtumus atpažinti ir palyginti, būtina kreditinio sukčiavimo sampratos analizė pasirinktų užsienio valstybių, tokių kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Nyderlandų Karalystė, Latvijos Respublika bei Rusijos Federacija, kontekste.

Kreditinio sukčiavimo kaip nusikalstamos veikos koncepcijai aktualios nuostatos labiausiai aptinkamos minėtų užsienių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, konkrečiau – jų nacionaliniuose baudžiamuosiuose kodeksuose, tačiau, kai kurių iš jų, su sukčiavimu kreditinių įsipareigojimų srityje susiję apibrėžimai atskleidžiami įvairiuose baudžiamojo kodekso skyriuose, neapsiribojant vienu straipsniu, o tai kelia tam tikrus sunkumus paties termino tikslumui. Štai, Jungtinėse Amerikos Valstijose pripažįstama, jog sukčiavimo sritis yra itin problematiška, kadangi baudžiamajame kodekse nėra specialiai išskirtos įstatymų grupės, nurodytos kaip sukčiavimo įstatymai, taip pat nėra nuoseklaus apibrėžimo, kad būtų sukurtos ribos to, kas apima patį terminą (Podgor, 1999, p. 740). Nyderlandų Karalystėje sukčiavimo sąvoka taipogi neturi teisinio apibrėžimo per se (Fraud prevention and data..., 2011). Teoriškai sukčiavimą būtų galima suprasti kaip neįprastą, gerai apgalvotą, nepastebimai paslėptą, su laiku besivystantį ir kruopščiai organizuotą nusikalstamą veiką, kuri pasireiškia įvairiais tipais ir formomis (Junger, 2020, p. 1). Tuo tarpu Latvijos Respublikos, Rusijos Federacijos baudžiamuosiuose kodeksuose esanti kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos dispozicija yra itin artima numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnyje, kas leidžia manyti, jog terminas „kreditinis sukčiavimas“ gali būti suvokiamas itin panašiai.

Pripažįstama, jog pačia bendriausia prasme, Jungtinėse Amerikos Valstijose sukčiavimas gali būti suprantamas kaip sąžiningumo ar sąžiningo elgesio standartų, kaip tai suprantama visuomenėje, pažeidimas, susijęs su apgaule ar pasitikėjimo pažeidimu dėl pinigų (Sheehan, 2007, p. 63). Pagal Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamojo kodekso 1344 straipsnį, kiekvienas asmuo, kuris sąmoningai vykdo ar bando įvykdyti sukčiavimo schemas

veiksmus: apgauti finansų įstaigą arba melagingais, apgaulingais apsimetimais, pareiškimais ar pažadais bando gauti pinigų, lėšų, kreditų, turto, vertybinių popierių ar kito turto, kuris priklauso finansų įstaigai ar yra jos saugomas arba kontroliuojamas baudžiamas ne didesne kaip 1 000 000 USD dolerių bauda arba ne ilgesne kaip 30 metų laisvės atėmimo bausme, arba abu. Pagal minėto kodekso 1346 straipsnį, sukčiavimo veiksmais laikomi bet kokie neteisėti veiksmai, kurių pagrindu gaunamos sąžiningos paslaugos (Title 18 of the United States Code, 1934). Manytina, jog tokia nusikalstama veika yra susijusi su dviejų požymių nustatymu: pirma, su melagingų pareiškimų ar kitų veiksmų atlikimu – apgaulės panaudojimu; antra, siekiu įgyti turto, valdomo finansų įstaigos. Kita, kreditinio sukčiavimo apibrėžimui svarbi nuostata įtvirtinta Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamojo kodekso 1031 straipsnyje, kuriame numatyta, jog kiekvienas, kuris sąmoningai vykdo ar bando įvykdyti sukčiavimo schemą – apgauti Jungtines Valstijas, arba gauti turto ar pinigų melagingais apsimetimais, pareiškimais, gali būti pareikšti dideli kaltinimai sukčiavimu (Title 18 of the United States Code, 1934). Tai apima bet kokią apgaulingą elgesį, susijusį su bet kokia dotacija, sutartimi, subrangos sutartimi, subsidija, paskola, garantija, draudimu ar kita federalinės pagalbos forma, kurios vertė yra 1 000 000 USD dolerių arba daugiau. Subsidijavo būdai pripažintini mokesčių lengvatos, įskaitant nekilnojamojo turto mokesčio ar pardavimo mokesčio lengvatas, tiesioginiai mokėjimai grynaisiais, kompensacijos už veiklą, taip pat nuolaidos prie išteklių (Raghunandan, 2018, p. 5). Apibendrinus galima teigti, jog Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamojo kodekso 1031 straipsnyje numatyta nusikalstama veika yra būtent susijusi su sukčiavimu dotacijų, teikiamų subsidijų, paskolų, garantijų srityje, t.y. nesąžiningų veiksmų atlikimu valstybės teikiamų pagalbos formų prasme, kuomet neteisėtai panaudojamos sąžiningai suteiktos finansinės lėšos, tačiau baudžiamajai atsakomybei pagal šį straipsnį kilti yra būtina nustatyti, jog įsipareigojimo dydis viršija 1 000 000 USD dolerių.

Sisteminė Nyderlandų Karalystės baudžiamojo kodekso analizė leidžia daryti išvadą, jog kaip ir Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamajame kodekse, taip ir šiame kodekse nėra tiesiogiai įtvirtinto kreditinio sukčiavimo nusikalstamą veiką sudarančių požymių apibrėžimo. Baudžiamojo kodekso normos sukčiavimo srityje yra susijusios su dokumentų klastojimu ir tokių dokumentų panaudojimu kreditinių įsipareigojimų srityje arba turint tikslą disponuoti tokiais dokumentais alternatyviais veiksmais: perdavimu, pardavimu, gabenimu, gavimu. Kreditinio sukčiavimo sampratos analizei detaliau nagrinėtinas Nyderlandų

Karalystės baudžiamojo kodekso XII dalyje „Dokumentų klastojimas, melagingos informacijos pateikimas ir pareigos teikti informaciją pažeidimas” 226 straipsnyje esantis 1 dalies 5 punktas, kuriame numatyta, jog kiekvienas asmuo, kuris kaltas dėl klastojimo, baudžiamas laisvės atėmimu, neviršijančiu septynerių metų arba penktos kategorijos bauda, jei nusikaltimas padarytas būtent dėl kreditinių, komercinių dokumentų klastojimo¹ (angl. *credit paper or commercial paper*) (Criminal Code of the Kingdom of Netherlands, 1881). Remiantis šio kodekso 226 straipsnio 2 dalimi, baudžiamoji atsakomybė už tokius veiksmus numatyta ir tam asmeniui, kuris tyčia naudojasi tokiu klaidingu ar suklastotu dokumentu tarytum jis būtų tikras arba tyčia tokį dokumentą pateikia, gauna, gabena, perduoda, perduoda (Criminal Code of the Kingdom of Netherlands, 1881). Tuo tarpu Nyderlandų Karalystės baudžiamojo kodekso 326 straipsnyje detalizuojama bendrinė sukčiavimo samprata, kuri siejama su nusikaltėlio ketinimu neteisėtai gauti naudos sau ar kitam asmeniui (Lodder, 2017, p. 13). Atsižvelgiant į tai, jog būtent Nyderlandų Karalystės baudžiamojo kodekso 326 straipsnyje pateikiama bendroji apgaulės ir sukčiavimo veiksmų definicija, spręstina, jog 226 straipsnis yra specialioji norma 326 straipsnio prasme, kadangi jame detalizuojamas ir specifikuojamas dokumentų klastojimas vykdant kreditinius įsipareigojimus įvairių sutarčių bei dokumentų pagrindu. Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima teigti, jog Nyderlandų Karalystėje sukčiavimas apima du pagrindinius požymius: klastojimą siekiant sukčiauti (klaidingo dokumento, pavyzdžiui, čekio sukūrimas ar pakeitimas) bei pačių sukčiavimo veiksmų atlikimą siekiant įsigyti pinigų ar kito turto (Van der Geest, 2017, p. 562).

Svarbu pažymėti ir tai, jog tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, tiek Nyderlandų Karalystėje kriminalizuotas sukčiavimas hipotekos ir draudimo srityse. Jungtinėse Amerikos Valstijose sukčiavimas hipotekos srityje apibrėžiamas kaip reikšmingas informacijos iškraipymas, neteisingas jos pateikimas ar informacijos nutylėjimas, kuriuo remiasi draudėjas ar skolintojas finansuodamas, pirkdamas arba drausdamas paskolą (Buford, 2009, p. 2), tuo tarpu Nyderlandų Karalystėje tai apibrėžiama kaip klaidingų dokumentų pateikimas, siekiant gauti didesnę hipoteką, t.y. finansininkui pateikiami didesnes pajamas atspindintys dokumentai, nei būtų galima gauti iš faktinių pajamų (Unger, 2020, p. 64). Teisės požiūriu, Jungtinėse Amerikos Valstijose sukčiavimas draudimo srityje laikytina bet kokia tyčinė

---

¹ Remiantis Nyderlandų Karalystės baudžiamojo kodekso 23 straipsnio 4 dalimi, penktos kategorijos baudų dydis siekia 78 000 eurų.

apgavystė, padaryta draudimo įmonės ar draudimo tarpininkų arba prieš juos, siekiant gauti neteisėtos finansinės naudos, kuri gali būti įgyvendinta tiek sudarant draudimo sutartis, tiek draudiminės apsaugos galiojimo metu. Pačia plačiausia prasme tai apima bet kokią su draudimu susijusią nusikalstamą veiką, pagrįstą apgaule (Rudzkis, Panomariovas, 2006, p. 51). Nyderlandų Karalystės baudžiamajame kodekse sukčiavimas draudime kriminalizuotas atskirame 327 straipsnyje, todėl teigtina, jog tokia neteisėta veika nepatenka į minėto baudžiamojo kodekso 226 straipsnio taikymo ribas. Sukčiavimas draudimo santykiuose suprantamas kaip tyčinis draudiko suklaudinimas dėl aplinkybių, turinčių reikšmės draudimui gauti ir privertimas jį sudaryti susitarimą, kurio jis nebūtų sudaręs arba būtų sudaręs kitomis sąlygomis, jei būtų žinojęs tikrąjį padėtį (Criminal Code of the Kingdom of Netherlands, 1881). Sukčiavimas draudime nustatomas remiantis šiais pagrindiniais kriterijais: deklaravimo taisyklių pažeidimu, (finansinės) gautos naudos požymiu ir tyčiniu veiksniu (Haasnoot, 2018, p. 8).

Kur kas tikslesnė kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos samprata pateikiama Latvijos Respublikos baudžiamojo kodekso 210 straipsnyje, kuriame kriminalizuojami melagingos informacijos pateikimo, siekiant gauti kreditus, paskolas, subsidijas ir kt., veiksmai. Šiame straipsnyje numatyta, jog už sąmoningą melagingos informacijos pateikimą dotacijoms, kreditams arba kitoms paskoloms gauti, arba melagingos informacijos pateikimą subsidijų, dotacijų, kreditų ar kitų paskolų naudojimo laikotarpiu, jei dėl to padaryta didelė žala valstybei, kreditoriui arba kitiems asmenims, taikytinos bausmės yra laisvės atėmimas iki vienerių metų, laikinas laisvės atėmimas, viešieji darbai arba bauda (Criminal Law of the Republic of Latvia, 1998). Baudžiamosios atsakomybės taikymas pagal šį straipsnį siejamas su sąmoningos neteisingos, melagingos informacijos pateikimu ir didelės žalos požymio identifikavimu. Bene didžiausias skirtumas, skiriantis Latvijos Respublikos baudžiamojo kodekso 210 straipsnio nusikalstama veiką nuo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnio, yra baudžiamosios atsakomybės nenumatymas už tikslinės paramos, dotacijų, subsidijų įgijimą apgaule padarant didelę žalą Europos Sąjungos institucijoms. Vienintelės Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse esančios nuostatos, galimai nusakančios Latvijos Respublikos prisiimtus įsipareigojimus Europos Sąjungos atžvilgiu, yra numatytos Latvijos Respublikos baudžiamojo kodekso 84 straipsnio 1 dalyje, kurioje už tyčinį Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos, kitų tarptautinių organizacijų nustatytų

sankcijų pažeidimą taikomas laisvės atėmimas iki ketverių metų, laikinas laisvės atėmimas, viešieji darbai arba bauda (Criminal Law of the Republic of Latvia, 1998).

Rusijos Federacijoje neteisėtas paskolas gavimas laikomas sukčiavimu tuomet, kai kreditoriui sąmoningai pateikiama klaidinga arba netiksli informacija apie verslininko ar organizacijos ekonominę padėtį ar finansinę būklę, taip siekiant suklaidinti kreditorių (Sbirunov *et al*, 2020, p. 488). Tokie veiksmai kriminalizuoti Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso 176 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodoma, jog jei individualus verslininkas ar organizacijos vadovas gauna kreditą ar palankias kredito sąlygas, sąmoningai pateikdamas bankui ar bet kuriam kitam kreditoriui melagingą informaciją apie kiekvieno verslininko ar organizacijos ekonominę padėtį ar finansinę būklę, jei šis poelgis sukėlė didelę žalą, gali būti baudžiamas 200 000 rublių bauda, privalomu 480 val. darbu, priverstiniu darbu iki 5 metų, suėmimu iki 6 mėnesių arba laisvės atėmimu iki 5 metų. Minėto baudžiamojo kodekso 176 straipsnio 2 dalis siejama su neteisėtu valstybės specialios paskirties kreditų gavimu ir jų naudojimu ne tiesioginiam nurodymui, jei tokie poelgiai padarė didelę žalą asmenims, organizacijoms ar valstybei (Criminal Code of the Russian Federation, 1996). Akcentuotina tai, jog paskolas gali teikti ne tik bankai, bet ir kitos nebankinės indėlių kreditavimo organizacijos: lombardai, kredito kooperatyvai, savitarpio pagalbos fondai, lizingo centrai ir draudimo bendrovės. Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso 176 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos pavojingumas dažniausiai pasireiškia tuo, jog yra pažeidžiama paskolų gavimo ir išdavimo tvarka paskolų gavėjams (Sbirunov *et al*, 2020, p. 486).

Įvertinus Jungtinių Amerikos Valstijų, Nyderlandų Karalystės, Latvijos Respublikos ir Rusijos Federacijos baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintus kreditinio sukčiavimo ar šiai veikai itin artimus nusikalstamų veikų požymius, galima preziumuoti, jog kreditinis sukčiavimas siejamas su apgaulės, pasireiškiančios melagingos informacijos pateikimu, požymio bei asmens veiksmuose tyčios buvimo, nustatymo elementais. Jungtinių Amerikos Valstijų ir Nyderlandų Karalystės baudžiamuosiuose kodeksuose numatyta baudžiamoji atsakomybė už sukčiavimą hipotekos, draudimo srityse, kitų kreditinių įsipareigojimų pažeidimą, o Nyderlandų Karalystėje kriminalizavimas siejamas ir su tokių alternatyvių veiksmų, kaip perdavimas, pardavimas, gabenimas, padarymu. Tuo tarpu Latvijos Respublikoje ir Rusijos Federacijoje baudžiamosios atsakomybės taikymas už neteisėtus

kreditinius sukčiavimo veiksmus sietinas su didelės žalos kriterijumi bei sąmoningu apgaulės panaudojimu.

1.4. Kreditinio sukčiavimo samprata Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje

Lietuvos Respublikoje kreditinio sukčiavimo nusikalstami veiksmai kriminalizuoti BK 207 straipsnyje, numatančiu baudžiamąją atsakomybę asmenims, kurie pateikdami neteisingą ar klaidingą informaciją, gauna kreditą, paskolą, subsidiją, dotaciją, tikslinę paramą, laidavimo ar banko garantijos raštus, kitus kreditinius įsipareigojimus, skirtus tiksliniams sutartyje numatytiems įsipareigojimams (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vienas svarbiausių ir teisiškai reikšmingiausių kredito, paskolos ar tikslinės paramos teisinių santykių aspektų – kredito, paskolos ar tikslinės paramos gavėjo sąžiningumas ir pateikiamų duomenų, leisiančių spręsti, ar asmeniui suteiktinas kreditas (paskola, tikslinė parama), teisingumas bei patikrinamumas. Asmuo privalo kreditoriui suteikti sąžiningą ir objektyvią informaciją dėl kredito, paskolos ar tikslinės paramos gavimo ir panaudojimo, o kreditoriaus pareiga vertinti šio asmens mokumą, patikimumą ir, svarbiausia, kredito ar paskolos atveju – gebėjimą nustatytu laiku atiduoti kreditą ar paskolą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Esminis šios nusikalstamos veikos bruožas yra tai, jog kaltininkas apgaule gauna kreditą, paskolą, subsidiją, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus, o gaunamas lėšas siekia panaudoti ūkinėje, komercinėje ar kitoje, priklausomai nuo sandorio turinio, veikloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kreditinio sukčiavimo veikos kriminalizavimo pagrindas yra vien faktas, kad kreditinių įsipareigojimų ar subsidijos gavimo procese buvo panaudota apgaulė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje), kuri dažniausiai pasireiškia tikrovės neatitinkančių duomenų, taip pat ir dėl kredito gavėjo turtinės padėties, pateikimu, tačiau tikrovės neatitinkantys duomenys pripažintini apgaule tik tuo atveju, kai jie turi lemiamą reikšmę suklaidinant kreditorių ar kreditoriaus sprendimą suteikti paskolą, kreditą ar kitus nusikalstamos veikos dalyku esančius įsipareigojimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Manytina, jog tokioje veikoje, susijusioje su neteisingos ar

neišsamios informacijos pateikimu, siekiant gauti kreditą, paskolą, subsidiją ir kt., apgaulės, nesąžiningumo požymis, lemia ir kaltininko kaltės kryptingumą, kas tokią veiką pirmiausiai ir leidžia vertinti kaip pavojingą bei įvardyti „sukčiavimu“ (Dambrauskienė, 2017, p. 193). Taigi, pagal BK 207 straipsnio 1 dalį, visais atvejais būtinas apgaulės požymio nustatymas, kuris turi lemti kreditoriaus suklaudinimą.

Atskiri kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos sudėties požymiai įtvirtinti BK 207 straipsnio 2 dalyje, kurioje numatyta, jog „tas, kas apgaule gavo tikslinę paramą, subsidiją ar dotaciją ir dėl to valstybės ar Europos Sąjungos institucija, tarptautinė viešoji organizacija arba kitas juridinis ar fizinis asmuo patyrė didelės turtinės žalos, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų“ (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). BK 207 straipsnio pakeitimus ir jo papildymą 2 dalimi paskatino Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje siekimo pagrindu atliekama integracija į tarptautinių sutarčių sistemą, prisiimtų įsipareigojimų vykdymas bei valstybės indėlis formuojant ir įgyvendinant tarptautines programas (Dambrauskienė, 2017, p. 187), konkrečiau – siekis perkelti į nacionalinę teisę Direktyvos nuostatos. Vadovaujantis anksčiau įtvirtintu teisiniu reguliavimu, tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos (kaip ir paskolos, kredito ir kitų kreditinių įsipareigojimų) gavimas apgaule buvo kvalifikuojamas pagal BK 207 straipsnį tada, kai kaltininkas apgaule panaudojo norėdamas gauti tokią paramą teikiančio juridinio asmens teigiamą sprendimą, tačiau taip veikė ne šios paramos pasisavinimo tikslais ir nesiekdamas padaryti žalos valstybei ar ją teikiančiam juridiniui asmeniui, taigi ketindamas realiai vykdyti sutartyje nustatytus įsipareigojimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu BK 207 straipsnį papildžius 2 dalimi ir įtvirtinus naują šio nusikaltimo sudėtį, suformuluota norma, apimanti tiek apgaulingą tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos gavimą, tiek tokiais tyčiniiais veiksmais didelės turtinės žalos padarymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Išskirtais specialiaisiais dalyko (tikslinės paramos, subsidijos, dotacijos) ir didelės turtinės žalos požymiais buvo įgyvendinta speciali Europos Sąjungos ir Lietuvos valstybės finansinių interesų, susijusių su tikslinės paramos skirstymo ir naudojimo procesais, baudžiamoji teisinė apsauga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog BK 207 straipsnio formuluotė neatskleidžia kokių lėšų, privataus pobūdžio ar viešo, gavimas apgaule užtraukia baudžiamąją atsakomybę,

tačiau šiuos netikslumus detalizuoja Lietuvos Respublikos teisės aktai ir juose numatyti su kreditinio sukčiavimo nusikalstama veika susiję sąvokų išaiškinimai. Lietuvos Respublikos finansų įstaigos įstatymo 3 straipsnio 1 punktą pateikia apibrėžimus, kas yra laikoma finansinėmis paslaugomis: indėlių ir kitų grąžintų lėšų priėmimas, skolinimas (įskaitant hipotekines paskolas), finansinė nuoma, mokėjimo paslaugos, finansinių laidavimų ir finansinių garantijų teikimas ir kt., tuo tarpu to paties įstatymo 4 straipsnio 1 punktą nurodo, jog finansų įstaigomis yra laikomos finansų įmonės ir kredito įstaigos, kurios tokias finansines paslaugas gali teikti (Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas, 2002). Kredito įstaigomis laikomos kredito unijos, telkiančios savo narių pinigines lėšas narių ūkiams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito unijos įstatuose, tenkina savitarpio paskolų teikimo būdus ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę (Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas, 1995); ir bankai, kurie turi teisę teikti visas finansines paslaugas (Lietuvos Respublikos bankų įstatymas, 2004). Tuo tarpu finansų įmone laikoma Lietuvos Respublikos įmonė arba užsienio valstybės įmonės padalinys, kurie veikia Lietuvos Respublikoje įstatymų, reglamentuojančių finansinių paslaugų teikimą ir finansų įstaigų veiklą, nustatyta tvarka ir kurių pagrindinę veiklos dalį sudaro vienos ar daugiau finansinių paslaugų teikimas (Lietuvos Respublikos finansų įstaigos įstatymas, 2002). Taigi, kaip matyti, finansines paslaugas teikia finansų įmonės ir kredito įstaigos, todėl teikti paskolas, kreditus, banko garantijas ar laidavimo raštus įgaliojimus turi būtent šie minimi subjektai.

Tuo tarpu subsidijos, dotacijos, tikslinės paramos teikiamos iš nacionalinės ir nenacionalinės kilmės biudžetų ir fondų. Dotacijas sudaro lėšos einamiesiems tikslams arba turtui įsigyti, kurias gauna valstybės ir (arba) savivaldybių institucijos ir įstaigos iš kitų, tarptautinių organizacijų, Europos Sąjungos arba kitų valdžios sektoriaus subjektų. Prie valdžios sektoriaus priskiriami valstybės biudžetas, savivaldybių biudžetai, nebiudžetiniai fondai, socialinio draudimo fondai, valstybės įmonė Turto bankas, kitos valstybės, savivaldybės įmonės, viešosios gydymo įstaigos, aukštosios mokyklos („Dėl finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymo Nr. 1K-184...“, 2017). Subsidijas sudaro einamiesiems tikslams neatlygintinai skiriamos lėšos, kurias valstybės institucijos ir įstaigos, savivaldybės skiria gamintojams rezidentams norėdamos paveikti jų gamybos lygį, produktų kainas arba kaip atlygį už gamybą skatinančius veiksmus. Europos Sąjungos, kitos tarptautinės finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšas sudaro subsidijos iš Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų (ne valdžios sektoriui) ir pervedamos Europos Sąjungos,

kitos tarptautinės finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšos („Dėl finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymo Nr. 1K-184...“, 2017). Apibendrinus galima preziumuoti, jog baudžiamoji atsakomybė pagal BK 207 straipsnį gali kilti ne tik tuomet, kai apgaule gaunamos privataus pobūdžio lėšos, bet ir tais atvejais, kai jos yra viešojo pobūdžio kilmės, t.y. suteikiamos fiziniams ar juridiniams asmenims iš valstybės, savivaldybių biudžetų ar kitų struktūrinių fondų.

2. Kreditinio sukčiavimo sudėties analizė

Nusikalstamos veikos sudėtį, kaip nusikalstamos veikos abstrahuotą traktuotę baudžiamajame įstatyme sudaro susisteminta požymių visuma, reikšminga tam tikrai veikai kvalifikuoti. Manytina, kad tinkamai kvalifikuojant nusikalstamas veikas yra itin svarbi nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata, nusikalstamos veikos sudėties požymio atskyrimas nuo giminingų objektų požymių, taip pat veiksmų, lemiančių tokio požymio turinį, identifikavimas (Veršekys, 2012, p. 198). Nusikalstamos veikos sudėties analizė yra itin reikšminga sprendžiant kiekvienos veikos kriminalizacijos pagrįstumo ir tikslingumo klausimus, kadangi tai leidžia detaliau nusakyti tikruosius įstatymo leidėjo ketinimus kriminalizuojant neteisėtus ir įstatymo draudžiamus veiksmus, todėl siekiant atsakyti į klausimą, kuo yra pavojinga BK 207 straipsnio nusikalstama veika, būtinas jos sudėties, t.y. nusikalstamos veikos objektyviosios ir subjektyviosios pusės požymių nustatymas.

2.1. Kreditinio sukčiavimo objektas

Kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos priskirtinumas BK XXXI skyriui suponuoja įstatymų leidėjo siekį apsaugoti ekonomikos ir verslo tvarkos stabilumą bei apibrėžia BK 207 straipsnio veikos objektą. Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaro nuostatas, rūšiniu šios nusikalstamos veikos objektu laikoma normali teisės aktais sureguliuota ekonomikos ir verslo tvarka, tiesioginiu objektu – finansų – kredito sistema (Stasiulis *et al*, 2009, p. 493).

Sąvokų „ekonomikos ir verslo tvarka“ apibrėžties Lietuvos Respublikos teisės aktai nepateikia, tačiau tam tikrus apibrėžimo identifikacinius požymius galima atpažinti pavienių sąvokų „ekonomika“ ir „verslas“ kontekste. Ekonomika suvokiama kaip labai plataus turinio sąvoka, apimanti įvairius visuomenėje egzistuojančius materialinės naudos siekimo būdus (Ivoška, 2003 cituota Dambrauskienė, 2017, p. 193). Remiantis Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 2 straipsnio 2 ir 18 punkte pateiktais išaiškinimais, verslu laikomas ekonominės veiklos vykdymas, kuris suprantamas kaip savo rizika plėtojama reguliari asmens veikla siekiant pelno arba individualios veiklos atveju –

pajamų, apimanti prekių pirkimą ar pardavimą, prekių gamybą, darbų atlikimą ar paslaugų teikimą kitiems asmenims už atlygį (Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros..., 2017). Kreditinio sukčiavimo nusikalstama veika iškreipiama ne tik normali teisės aktais reguliuojama ekonomikos ir verslo tvarka, bet ir kreditavimo bei paskolų teikimo procesas, sudarant prielaidas nepagrįstai tam tikriems asmenims praturtėti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vadovaujantis žodyne pateiktu sąvokos apibrėžimu, kredito sistemą sudaro kreditavimo santykių, kreditavimo formų ir metodų, bankų ir kitų įstaigų visuma, tuo tarpu finansų sistema suprantama kaip finansų rinkų ir institucijų, finansinių priemonių, taisyklių, metodų visuma (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2020).

Manytina, jog sąvokos „ekonomika“ ir „verslas“ yra itin glaudžiai susijusios – nusikalstamomis veikomis kėsinant į verslo tvarką, kartu yra kėsinamasi ir į ekonomiką (Abramavičius, 2003 cituota Dambrauskienė, 2017, p. 193-194). Dėl minėtų sąvokų platumo ir neapibrėžtumo kyla diskusijų ir dėl nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai apibrėžimo apimties: kiek plati ir ar apskritai galima apibrėžti nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai grupę, ratą, t.y. kokios veikos gali būti laikomos nusikalstamomis ekonomikai ir verslo tvarkai (Abramavičius, 2003 cituota Dambrauskienė, 2017, p. 193-194). Be to, galima rasti nuomonių, jog iš tiesų nei BK 207 straipsnio dispozicijos formuluotė, nei maksimali sankcijos riba neparodo šios veikos kaip nusikalstamos ekonomikos ir verslo tvarkai specifikos. Kai kuriose Europos valstybėse atsakomybė už veikas, kuriomis sukčiaujama siekiant gauti kreditą, siejama ne su kredito, paskolos ar subsidijos gavimu, o su neteisingu, suklastotų dokumentų nurodytiems įsipareigojimams gauti pateikimu. Tai tiksliau nusako veikos objekto specifiką, nes suklastotų dokumentų pateikimas siekiant įgyti kreditą ar paskolą pažeidžia sąžiningo verslo principus (Ivoška, 2003, p. 103).

Nusikalstamos veikos ekonomikai ir verslo tvarkai pavojingumas pasireiškia tuo, jog tokios veikos paprastai yra vienas iš šešėlinės ekonomikos variklių – būtent šiomis nusikalstamos veikomis darant teisei priešingas veikas generuojami neteisėti finansiniai ištekliai. Neretai šie nusikaltimai būna organizuoto nusikalstamumo pajamų ir kitų nusikaltimų finansavimo šaltinis (Veršekys, 2016, p. 211). BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos pavojingumą lemia ir tai, jog kreditinio sukčiavimo nusikalstamas veikas darantys subjektai tokiais neteisėtais veiksmais griaua sąžiningus ūkininkavimo principus, užkertą

kelią legalaus verslo klestėjimui, eikvoja valstybės finansinius išteklius, švaistomos kredito įstaigų, finansinių įmonių lėšos, biudžetai praranda įplaukas. Netgi teismo pabrėžiama, jog apgaule gaunami kreditai sumenkina banko pasitikėjimą kitais, sąžiningais klientais, apsunkina jų galimybes gauti paskolas, kreditus ir būtent tokiu būdu yra daroma žala finansų - kredito sistemai, o tuo pačiu ekonomikos ir verslo tvarkai bei valstybės interesams (Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. vasario 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, preziumuotina, jog tokiomis nusikalstamomis veikomis žala sukeliama tiek ekonomikos ir verslo tvarkai, tiek finansų-kreditų sistemai.

2.2. Kreditinio sukčiavimo dalykas

Kreditinio sukčiavimo, numatyto BK 270 straipsnio 1 dalyje, nusikalstamos veikos dalyku laikomi kreditai, paskolos, tikslinės paramos, subsidijos, dotacijos, laidavimo ar banko garantijos raštai bei kiti kreditiniai įsipareigojimai, tuo tarpu to paties straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyku pripažintini tikslinė parama, subsidija ir dotacija (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2005). Siekiant tinkamai apibrėžti šios nusikalstamos veikos dalyką, analizuotinos BK 207 straipsnio 1 bei 2 dalyje esančios sąvokos.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau - CK) 6.881 straipsnio 1 dalį, kreditu laikomos piniginės lėšos, kurias kreditavimo sutartimi bankas, kita kredito įstaiga įsipareigoja suteikti kredito gavėjui sutartyje nustatyto dydžio ir nustatytais sąlygomis, o kredito gavėjas įsipareigoja gautą sumą grąžinti kreditoriui ir mokėti palūkanas (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Remiantis CK 6.870 straipsnio 1 dalimi, paskola laikytina pinigai arba kiti rūšies požymiais apibūdinti suvartojami daiktai, kuriuos paskolos sutartimi viena šalis (paskolos davėjas) perduoda kitos šalies (paskolos gavėjo) nuosavybėn, o paskolos gavėjas įsipareigoja grąžinti paskolos davėjui tokią pat pinigų sumą arba tokį pat kiekį tokios pat rūšies ir kokybės kitų daiktų bei mokėti palūkanas, jeigu sutartis nenustato ko kita (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Tikslinė parama suprantama kaip valstybės, tarptautinių organizacijų, kitų subjektų neatlygintinis paramos teikimas verslo subjektams konkrečiam tikslui (Stasiulis *et al.*, 2009, p. 490). Tuo tarpu subsidija gali būti apibrėžiama dvejopai: pirma, kaip piniginei pašalpa; antra, kaip ekonominė pagalba privačiam sektoriui – kurių nors prekių gamintojams arba vartotojams. Taigi, subsidijuoti – tai paskirti

kam nors subsidiją, teikti finansinę paramą bei finansuoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Dotacijomis laikoma valstybės ar savivaldybės institucijų, tarptautinių organizacijų, fondų ir kitų institucijų negrąžintinai teikiama materialinė parama konkrečiai veiklai finansuoti, žemesnio lygio biudžetams subalansuoti ir planuotiems nuostoliams padengti (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2020). Dotacijos gali būti susijusios su turtu, pavyzdžiui, gaunamos ilgalaikiu turtu arba skirtos ilgalaikiam turtui pirkti, statyti, kitaip įsigyti; bei su pajamomis susijusios dotacijos, kurios teikiamos sąnaudoms ir negautoms pajamoms kompensuoti, taip pat visos kitos dotacijos (Dėl 21-ojo verslo apskaitos standarto „Dotacijos...“, 2011). Remiantis CK įtvirtintu banko garantijos apibrėžimu, tai laikytina pinigų suma, kurią bankas ar kita kredito įstaiga (garantas) raštu įsipareigoja sumokėti skolininko kreditoriui pagal kreditoriaus reikalavimą (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Laidavimo raštų įstatyminė sąvoka nepateikta, tačiau analizuojant CK 6.76 straipsnio 1 dalyje pateiktą laidavimo sampratą, galima teigti, jog laidavimo raštais laiduotojas už atlyginimą ar neatlygintinai įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jeigu tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Kitų kreditinių įsipareigojimų sąvoka Lietuvos Respublikos įstatymuose nedetalizuojama, tačiau pagal 2009 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaro nuostatas, tai laikytina bet kokia forma išreikštus asmens įsipareigojimus kitam asmeniui sumokėti tam tikrą sumą tam tikromis sąlygomis (pavyzdžiui, kitų kredito įstaigų (ne banko), draudimo bendrovių ar kitų subjektų išduota garantija, dokumentas, išreiškiantis reikalavimo teisę į skolininką ir t.t.) (Stasiulis *et al*, 2009, p. 493). Manytina, jog „kitų kreditinių įsipareigojimų“ nedetalizavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnio 1 dalyje lemia apibrėžties problematiką, nes nei Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, nei kiti įstatymai nedetalizuoja to, kas įeina į šios sąvokos ribas. Verta pažymėti ir tai, jog kritiškai turi būti vertinamas ir rėmimasis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaro nuostatomis, kadangi tokios sąvokos apibrėžtis gali būti pasenusi.

BK 207 straipsnio 2 dalies nusikalstamos veikos dalyką sudaro subsidija, dotacija bei tikslinė parama. Subsidijomis pripažįstami einamieji neatlyginami mokėjimai, kuriuos valdžios sektorius arba Europos Sąjungos institucijos skiria gamintojams rezidentams ir kurios gali būti klasifikuojamos į subsidijas produktams (pavyzdžiui, importo) bei subsidijas gamybai (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 549/2013..., 2013). Europos

Sąjungos teisės aktų pateikiamuosiuose išaiškinimuose dotacijomis laikomi finansiniai įnašai dovanojimo būdu. Teikiamomis dotacijomis nesiekama pelno, be to, naudos gavėjui iš biudžeto per vienerius finansinius metus gali būti skirta tik viena dotacija veiklai (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2018/1046..., 2018). Iš Europos Sąjungos Struktūrinių ir Investicijų fondų parama gali būti teikiama kaip subsidijos, apdovanojimai, grąžinamosios subsidijos, finansinės priemonės arba šių priemonių derinys (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013..., 2013).

Taigi, kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos dalyko sąvokų išaiškinimai apibrėžia terminų ribas bei tiksliau nusako, už kokių piniginių lėšų gavimą apgaule gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė.

2.3. Kreditinio sukčiavimo objektyviosios pusės požymiai

Analizuojamo nusikaltimo, numatyto BK 207 straipsnyje, objektyvioji pusė pasireiškia tuo, kad kaltininkas apgaule suklaidinęs nukentėjusįjį, gauna kreditą, paskolą, subsidiją, dotaciją, tikslinę paramą, laidavimo ar banko garantijos raštus, kitus kreditinius įsipareigojimus. Kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos objektyviąją pusę apibūdina du momentai: 1) apgaulės panaudojimas prieš asmenį ar įstaigą, kuri priima sprendimą suteikti kreditą, paskolą, subsidiją ar kitus įsipareigojimus, 2) kredito, paskolos, subsidijos, laidavimo ar banko garantijos raštų ar kitų kreditinių įsipareigojimų gavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Šioje nusikalstamoje veikoje kaltininko apgaulės panaudojimas laikytinas būtinuoju požymiu. Apgaulė minėtoje nusikalstamoje veikoje suprantama kaip veikos padarymo būdas, kurį kaltininkas naudoja norėdamas išgauti teigiamą kredito, paskolos, subsidijos ar kitų įsipareigojimų davėjo sprendimą. Apgaulės požymis apima suklastotų dokumentų pateikimą ir kitokius melagingų duomenų pateikimo būdus, taip pat ir juridškai svarbių aplinkybių, galinčių nulemti neigiamą kredito ar finansų įstaigos, paramą teikiančios institucijos sprendimą, nutylėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atitinkamai manytina, jog apgaulė šioje nusikalstamoje veikoje gali pasireikšti tiek pasyvia, tiek aktyvia forma. Aktyvioji apgaulė yra tuomet, kai kaltininkas aktyviais veiksmais pateikia nukentėjusiajam objektyvią, tikrovės neatitinkančią informaciją ir taip jį suklaidina, tuo tarpu pasyvioji apgaulė pasireiškia tuomet, kai kaltininkas,

pasinaudodamas nukentėjusiojo tam tikrų esminių aplinkybių nežinojimu ar netinkamu jų supratimu, iš tikrųjų objektyviai egzistuojančius faktus nutyli ir tokiu būdu suklaidina nukentėjusį, nors apie šiuos faktus turėjo teisinę pareigą pranešti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Visais atvejais apgaulė pasireiškia tuo, kad kreditą gauna asmuo, kuriam šis kreditas, nepateikus suklastotų dokumentų, nebūtų suteiktas. Apgaulė naudojama siekiant gauti paskolą, bet pačios piniginės lėšos turi sutartyje numatytą paskirtį (Kauno apygardos teismo 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Taigi, apgaulė lemia nukentėjusiojo suklaidinimą, kuri gali pasireikšti klaidingų, neteisingų dokumentų pateikimu, kitokios reikšmingos informacijos kreditui, paskolui ir kt. suteikti, nutylėjimu, o toks suklaidinimas sąlygoja kredito įstaigų ir kitų nuo šios nusikalstamos veikos nukentėjusiųjų sprendimą suteikti šios nusikalstamos veikos dalyką – paskolą, subsidiją, dotaciją ir kt.

Apgaulės panaudojimas siekiant suklaidinti kreditorių geriausiai atsispindi teismų praktikos pavyzdžiuose. Vienoje byloje nustatyta, kad „R. Č., siekdamas finansinės naudos – gauti maksimalias išmokas už ekologinį ūkininkavimą iš Nacionalinės mokėjimo agentūros (toliau – NMA), gerai žinodamas reikalavimus ūkininko ūkiui įregistruoti, ekologinio ūkininkavimo reikalavimus, skirtingų asmenų vardu įkurdavo naujus ūkininkų ūkius ir jų vardu gaudavo išmokas. Nuteistojo R. Č. prieš NMA panaudota apgaulė pasireiškė tuo, kad jis, turėdamas tikslą išvengti maksimalios metinės išmokos vienai valdai apribojimo ir gauti kuo daugiau paramos lėšų, su įvairiais asmenimis sudarė formalius žemės sklypų nuomos (panaudos) ir pirkimo–pardavimo sandorius, jų vardu įregistravo ūkininkų ūkius, pateikė NMA suklastotus dokumentus ir jų pagrindu minėti asmenys gavo paramą, kuri atiteko R. Č., faktiškai valdančiam tuos ūkius. NMA išmokėjimas paramos lėšų, įvertinus tik formalius kriterijus paramai gauti ir nežinant, kad už formaliai prisistačiusius ūkininkais asmenis realiai veikė kitas asmuo – R. Č., kaip tik įrodo R. Č. panaudotos apgaulės esmingumą, nes, nepanaudojus apgaulės, subsidijos nebūtų skirtos“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Apgaulė šioje nusikalstamoje veikoje gali pasireikšti ir tuo, jog „N. K., vadovaudama nusikalstamai veikai bei veikdama bendrai su I. B. apgaule gavo kreditą, tai yra: <...> įkalbėjo I. B. pateikti žinomai netikrus dokumentus apie savo pajamas ir sudaryti su AB banku „Swedbank“ asmeninės kredito linijos sutartį 40 000 LT sumai ir ją gavus, perduoti jai, žadėdama, kad pagal sudarytos sutarties sąlygas pati vykdys įsipareigojimus – mokės mėnesio mokėjimo sumas bei palūkanas už I. B. <...>. AB

„Swedbank” patalpose I. B. pateikus žinomai netikrus dokumentus ir pasirašius asmeninės kredito linijos sutartį <...> 40 000 LT sumai, taip suklaidino banką ir apgaule N. K. naudai iš banko gavo 40 000 LT dydžio kreditą” (Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje). Kitoje baudžiamojoje byloje pasisakyta, jog apeliacinės instancijos teismas vertindamas „D. M. ir Ž. kooperatinės bendrovės veiksmus kaip pasikėsinimą padaryti kreditinį sukčiavimą, pagrįstai nurodė, kad D. M. atliko visus įmanomus veiksmus siekiant neteisėtai gauti Europos Sąjungos paramą biokuro gamybos technologinei įrangai – kapoklei ir savivartei priekabai bei konsultacijoms pirkti, t. y. suklastojo Ž. kooperatinės bendrovės paramos paraišką su priedais, kuriuos pateikė NMA Kaimo plėtros ir žuvininkystės programų departamento Šiaulių paramos administravimo skyriui, <...> t. y. buvo panaudota apgaulė prieš NMA, kuri dėl apgaulės priėmė sprendimą suteikti prašomą paramą” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kauno apygardos teismas, pripažino asmenį, „D.V. kalnu, jog jis nuslėpdamas realią bendrovės finansinę būklę, apgaule iš draudimo bendrovės gavo laidavimo raštą, kad su užsakovu galėtų sudaryti statybos rangos sutartį” (Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Dar vienoje byloje buvo nurodyta, jog „R. R., būdama UAB „B” direktore, tyčia, siekdama savo atstovaujamai įmonei apgaule gauti darbo biržos subsidiją, pagamino ir pateikė darbo biržai tikrovės neatitinkančius dokumentus, kurių pagrindų jos vadovaujamai bendrovei <...> suteikta 86 400 LT valstybės subsidija darbo vietoms įsteigti” (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. gegužės 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Akivaizdu, jog būtent apgaulės panaudojimas lemia suklaidinimą, kurio pagrindu išduodamos paskolos, kreditai, subsidijos bei kitos piniginės lėšos.

Nors apgaulė analizuojamoje nusikalstamoje veikoje pasireiškia tikrovės neatitinkančių duomenų pateikimu, tokie duomenys pripažintini gauti apgaule tik tuo atveju, kai jie turėjo lemiamą reikšmę suklaidinant kreditorių ar kreditoriaus sprendimui suteikti kreditą, subsidiją ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teismų praktikos pavyzdžiuose atsispindi, kokių pateikiamų suklastotų, netikrų dokumentų pagrindu, paskolas, kreditus ir kitus BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos dalykus teikiančios institucijos, gali būti suklaidintos: „B. Č., kaip bendrovės direktorius, veikdamas jos vardu, tai darydamas apgaule, neteisėtai gavo bendrovės naudai iš L. L. UAB, kreditorinį įsipareigojimą, pateikė melagingus duomenis –

netikras sąskaitas-faktūras, kuriose buvo nurodyti neįvykę sandoriai dėl traktorių pirkimo-pardavimo<...>” (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „*pateikė aiškiai netikrus duomenis apie mažosios bendrijos „B. C. B.” turtinę ir finansinę padėtį, jos vadovą R. N.,ėjusį šias pareigas, pateikė įmonės pelno (nuostolių) ataskaitas<...>*” (Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „tam, kad V. K. galėtų gauti vartojimo kreditą, buvo panaudotas *netikras dokumentas – darbo sutartis*” (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „<...> pagamino žinomai netikrus dokumentus: <...> pažymą apie priskaičiuotą ir išmokėtą darbo užmokestį bei kitas išmokas, <...> *autorinę sutartį, <...> autorinės užsakymo sutarties <...> priėmimo-perdavimo aktą, <...> kasos išlaidų orderį,<...>* kuriuose įrašė tariamai gautas sumas, <...> ir pateikė juos siekiant sudaryti asmeninės kredito linijos sutartį ir gauti kreditą” (Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje); „savo parašu patvirtino žinomai suklastotus dokumentus, <...> *įmonės balansą bei pelno (nuostolių) ataskaitą, <...>* ir šiuos žinomai suklastotus finansinės atskaitomybės dokumentus panaudojo” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, kaip matyti, institucijoms bei įstaigoms, atsakingoms už tokių lėšų, kaip kreditai, paskolos, subsidijos, dotacijos ir kitų kreditinių įsipareigojimų išdavimą, gali būti teikiami įvairaus pobūdžio dokumentai ar duomenys, pagrindžiantys BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos subjektų finansinę padėtį.

Akcentuotina ir tai, jog asmuo gali būti nubaustas už kreditinio sukčiavimo nusikalstamą veiką sudarančių požymių įgyvendinimą ir tais atvejais, kai jis siekė gauti kreditinius įsipareigojimus ne savo, o kitų asmenų vardu, kai tarp faktiškai paskolą gaunančio asmens bei finansų įstaigos nesusiklostė jokie paskolos santykiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Antai vienoje byloje 50 000 LT kredito gavėjas buvo nuteistas pagal BK 207 straipsnio 1 dalį, nepaisant to, kad paskola, o kartu ir kreditiniai įsipareigojimai buvo gauti kito asmens vardu ir tarp faktinio paskolos gavėjo ir finansų įstaigos nesusiklostė jokie paskolos santykiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Analizuojant teismų praktikoje formuojamus išaiškinimus pastebėta ir tai, jog dokumentų klastojimas, numatytas BK 300 straipsnyje, apimantis netikrų dokumentų pagaminimą ir tikrų dokumentų klastojimą, atskirai ne kvalifikuotinas, nes jis yra apimamas apgaulės požymio, tačiau jeigu kaltininkas, prieš pateikdamas tokius dokumentus kaip

apgaulės priemonę, pats juos pagamino, suklastojo ar įgijo iš kitų asmenų, jo veika kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio ir BK 300 straipsnio atitinkamas dalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teismas yra pabrėžęs, jog tokios veikos, kai kaltininkas pats pagamino netikrą dokumentą ar suklastojo tikrą dokumentą ir jį panaudojo siekdamas savo pagrindinio tikslo, esant atitinkamoms faktinėms aplinkybėms, gali būti kvalifikuojamos <...> kaip nusikalstamų veikų sutaptis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vienas iš pavyzdžių galėtų būti štai šis: „*A. V., pasirašydamas iš buhalterinės apskaitos programos atspausdintus dokumentus ir žinodamas, kad juose nurodyti duomenys yra tik preliminarūs, apytiksliai, įvirtino dokumentuose nurodytą tikrovės neatitinkančią informaciją ir pateikė agentūrai, patvirtindamas, kad duomenys yra tikri. Būtent tokie A. V. veiksmai nagrinėjamoje byloje teismų buvo pagrįstai pripažinti tikro dokumento suklastojimu ir tinkamai kvalifikuoti kaip veika, numatyta BK 300 straipsnio 1 dalyje. Šioje byloje nustatytos nuteistojo veikos teisingai kvalifikuotos pagal BK 207 straipsnį ir 300 straipsnio 1 dalį, nes toks kvalifikavimas leidžia teisiškai įvertinti visas nuteistojo įvykdytas nusikalstamas veikas*” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teismas taipogi yra nurodęs, kad tokiu atveju, kai visi veiksmai seka vienas paskui kitą, padaryti per trumpą laiko tarpą, esant vienam sumanymui – apgaule gauti kreditą, dokumentų klastojimas ir suklastotų dokumentų panaudojimas nėra laikoma savitiksle nusikalstama veika, tai tik tam tikras etapas siekiant konkretaus tikslo – apgaule gauti kreditą, todėl dokumentų klastojimas, o vėliau ir jų panaudojimas laikytini sudėtine dalimi veiksmų, kuriais buvo įgyvendinama vieninga tyčia gauti kreditą apgaule, todėl visi veiksmai vertintini kaip ideali nusikalstamų veikų sutaptis (Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgus į tai kas išdėstyta, galima teigti, jog kiekvienu atveju teismas sprendžia individualiai dėl BK 207 bei BK 300 straipsnių kvalifikavimo kaip sutapties, įvertinus nagrinėjamo atvejo faktines aplinkybes.

Svarbu pažymėti, jog kartais pažeidėjai darydami tokio pobūdžio nusikalstamas veikas veikia ne vieni, o kartu su bendrininkais, sudaromi nusikalstamos veikos schemos planai, klastojami dokumentai. Štai vienoje byloje teismas pažymėjo, jog „*D. M. parengė nusikalstamos veikos planą, susitariusi su asmeniu <...> ir M. J. dėl šio plano įgyvendinimo, veikdami bendrininkų grupe, pasiskirstę vaidmenimis, siekdami Ž. kooperatinės bendrovės vardu, jos naudai ir interesais apgaule gauti Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos*

valstybės subsidiją (paramą) Ž. kooperatinės bendrovės biokuro gamybos technologinei įrangai, biomasės ištraukimo iš miško savivartei priekabai bei konsultacijoms projekto rengimui pirkti <...>” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitoje byloje bendrininkavimas buvo įrodytas tuo, jog „S. B. dalyvavo darant nusikalstamą veiką – suklastojant netikrą dokumentą dėl V. K. darbo santykių tam, kad ji galėtų gauti kreditą, kartu nustatyta ir tai, kad S. B. dalyvavo realizuojant apgaulės atsiradimą V. K. apgaule gaunant vartojimo kreditą. Tai, kad S. B., kaip bendravykdytojas, dalyvavo gaunant V. K. paskolą, patvirtina ir tai, kad jis nurodė, į kokią kredito bendrovę kreiptis bei pasiemė iš V. K. atlygį už apgaule gautą kreditą” (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

BK 207 straipsnio objektyviosios pusės analizėje vertintina ir šios nusikalstamos veikos atskirtis nuo BK 182 ir BK 206 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų. Kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos kvalifikavimą dažnai apsunkina tai, jog neretai ši nusikalstama veika tapatinama su sukčiavimu, numatytu BK 182 straipsnyje. Apie atribojimą šių nusikalstamų veikų yra pasisakęs ir Konstitucinis Teismas, kuris nurodė, jog šiuose straipsniuose nurodytos nusikalstamos veikos yra skirtingos, todėl jas padarę asmenys negali savaime būti traktuojami kaip vienoje (panašioje) padėtyje esantys asmenys (Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 19 d. nutarimas). Nors šios veikos yra panašios tuo, kad ir sukčiavimo, ir kreditinio sukčiavimo atveju svetimas turtas iš teisėto savininko ar valdytojo perduodamas kaltininkui, abiem atvejais turtas perduodamas suklaidinant teisėtą savininką ar valdytoją dėl teisės į turtą ir suklaidinimas vyksta panaudojant apgaulę, šiomis veikomis yra kėsinamasi į skirtingas baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes ir yra vykdomos siekiant skirtingų tikslų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Visų pirma, šiose nusikalstamosiose veikose skiriasi apgaulės panaudojimo tikslas. Veika kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnį, jei asmuo paskolą gauna panaudojęs apgaulę, bet realiai prisiima paskolos sutartyje numatytus įsipareigojimus, tačiau jei apgaulė naudojama atitinkamoms institucijoms suklaidinti dėl kaltininko teisės gauti paskolą ir jau imdamas paskolą asmuo turėjo tikslą jos negrąžinti, tokia veika kvalifikuotina kaip sukčiavimas pagal BK 182 straipsnį (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atliekant sukčiavimą yra naudojama apgaulė, kurios dėka kaltininkas pasisavina svetimą turtą, tuo tarpu kreditinio sukčiavimo atveju apgaulė

panaudojama gaunant paskolą, subsidiją, laidavimo ar banko garantijos raštus nesiekiant jų pasisavinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje). Antra, sukčiavimo dalyku yra piniginės lėšos, tuo tarpu kreditinio sukčiavimo – paskolų suteikimo tvarka ir sąlygos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Trečia, kreditinio sukčiavimo sritis yra daug siauresnė negu sukčiavimo. Kreditinis sukčiavimas yra nusikaltimas ekonomikai, todėl galimas tik paskolų, kreditų, laidavimo ar banko garantijų ir kt. komercinei, ūkinei ar finansinei veiklai išdavimo srityje, tuo tarpu sukčiavimas laikytinas nusikaltimu nuosavybei ir galimas kur kas platesnėje srityje, taip pat ir visai nesusijusioje su ekonomine veikla (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Ketvirta, skiriasi šių nusikalstamų veikų baigtinumo momentai: BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos sudėtis yra formali – baudžiamąją atsakomybę užtraukia pats neteisėtas paskolos gavimo faktas nepriklausomai nuo jos panaudojimo, tuo tarpu BK 182 straipsnio nusikalstamos veikos sudėtis yra materiali – baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik pasisavinus apgaule gautus pinigus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Galiausiai, remiantis BK 207 straipsnio sankcija, ši veika yra mažiau pavojinga nei BK 182 straipsnio 2 dalyje numatyta veika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje).

BK 207 straipsnio 1 dalyje esančią nusikalstamą veiką svarbu atriboti ir nuo BK 206 straipsnio nusikalstamos veikos, kurioje numatyta baudžiamoji atsakomybė už kredito, paskolos ar tikslinės paramos panaudojimą ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Šių straipsnių dispozicijų formuluotės yra panašios tuo, jog abiejuose iš jų vartojami žodžiai „kreditas“, „paskola“, „tikslinė parama“, „subsidija“, „dotacija“, tačiau akcentuotina tai, jog jau BK 206 straipsnio 1 dalies dispozicija siejama su paskolos, kredito ir kt. dydžiu – 150 MGL suma, tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė už BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos sudėties požymių įgyvendinimą gali kilti nepriklausomai nuo kredito, paskolos ar kitų įsipareigojimų dydžio. BK 206 straipsnio nusikalstamos veikos sudėties būtinasis požymis yra didelė turtinė žala kreditoriui, laiduotojui ar kitam asmeniui, o didelė turtinė žala, pagal BK 212 straipsnį, laikytina 150 MGL dydžio sumą viršijanti žala. Be to, aptariamoms nusikaltimo sudėties būtinasis požymis, skirtingai nei kreditinio sukčiavimo atveju, nėra apgaule, todėl veikos kvalifikavimui neturi reikšmės tai, ar paskolos gavėjas suklaidino kreditorių (jo atstovus) dėl

tikrųjų tikslų (kam panaudos gautas lėšas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Sutinkamai su šiais lyginamaisiais kriterijais, teigtina, jog šios nusikalstamos veikos atribojamos „didelės žalos“ bei apgaulės kriterijais.

Kaip teigta anksčiau, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti nauji, savarankiškos nusikalstamos veikos sudėties požymiai siekiant užtikrinti, kad projektuose, kuriems skiriamos valstybės ir (ar) Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos, būtų vykdomi vadovaujantis skaidrumo, teisėtumo, sąžiningos konkurencijos, racionalaus lėšų panaudojimo principais (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Šiuo aspektu pažymėtina, kad paminėtų principų užtikrinimas yra svarbus ne tik skirstant Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšas, bet ir jas įsisavinant, nes neskaidrūs procesai šioje srityje taip pat sumažina galimybes gauti Europos Sąjungos lėšų būtiniais projektams įgyvendinti (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Akcentuotina tai, jog ši norma apima tiek apgaulingą tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos gavimą, tiek tokiais tyčiais veiksmais didelės turtinės žalos padarymą. Tais atvejais, kai tikslinės paramos, subsidijos ir dotacijos gavimas apgaule sau ar kitam asmeniui nėra susijęs su turtinės žalos padarymu ar padarytoji žala nėra didelė, nusikalstama veika kvalifikuota pagal BK 207 straipsnio 1 dalį, o kai dėl tokio kreditinio sukčiavimo valstybės ar Europos Sąjungos institucija, tarptautinė viešoji organizacija arba kitas juridinis ar fizinis asmuo patyrė didelę turtinę žalą, t.y. žalą, viršijančią 150 MGL dydį, nusikalstama veika kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio 2 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šio straipsnio kontekste svarbu apibrėžti subjektų sąvokas, kuriems kreditinio sukčiavimo veiksmais gali būti padaroma žala. Pripažįstama, jog valstybės institucijos sąvoka yra bendrinė, ji apima įvairiausias valstybės institucijas, per kurias valstybė vykdo savo funkcijas, pavyzdžiui, jomis galėtų būti laikomos Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, Lietuvos bankas, Generalinė prokuratūra ir kt. (Konstitucinio teismo 2011 m. vasario 14 d. nutarimas), tuo tarpu valstybės institucijomis nelaikomos valstybės įmonės, viešosios įstaigos, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė, akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės, kurių visos akcijos ar jų dalis nuosavybės teise priklauso valstybei (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Remiantis Sutarties 7, 8, 9 straipsniais, Europos Sąjungos institucijomis laikytinos Europos Parlamentas, Europos Vadovų Taryba, Europos Sąjungos Taryba, Europos Komisija, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas,

Europos centrinis bankas, Europos Sąjungos Audito Rūmai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, Regionų komitetas, Europos investicijų bankas (Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl..., 2012). Sąvoka „tarptautinė viešoji organizacija“ laikytina neapibrėžta, tačiau paprastai jomis vadinami tarpvyriausybinių ir nevyriausybinių pobūdžio junginiai, įsteigti tarptautiniu susitarimu (Kaip valdomas atstovavimas Lietuvos..., 2013). Tokia organizacija galėtų būti, pavyzdžiui, Tarptautinis valiutos fondas, daug valstybių jungianti organizacija bei teikianti paramą (dotaciją) kitų šalių įmonėms (21-ojo verslo apskaitos standarto „Dotacijos ir subsidijos“ metodinės..., 2016). Fizinio asmens sąvoka aiškintina CK 2.1 straipsnio bei 2.5 straipsnio nuostatų kontekste bei apibrėžiama per du kriterijus: civilinį teisumą (galėjimą turėti civilines teises bei pareigas) ir civilinį veiknumą (galėjimą savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas, t.y. sulaukus aštuoniolikos metų) (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Tuo tarpu juridiniu asmeniu laikytina savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Juridiniai asmenys yra bet kokie juridiniai asmenys, išskyrus valstybę, savivaldybę, valstybės ar savivaldybės instituciją ir įstaigą bei tarptautinę viešąją organizaciją (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000).

Pripažįstama, jog BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, jos kvalifikavimui neturi reikšmės ar dėl apgaule gauto kredito atsirado žala (Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Baudžiamąją atsakomybę užtraukia pats neteisėtas paskolos gavimo faktas nepriklausomai nuo jos panaudojimo. Teismų praktikoje pasisakyta, jog taipogi nėra svarbios ir kredito negrąžinimo priežastys: tai gali būti ir nepasisėkęs verslas, ir su verslu nesusijusios priežastys, bet tai neturi būti susiję su gautos paskolos pasisavinimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Analizuojamos nusikalstamos veikos baigtumas priklauso nuo siekiamos gauti turtinės naudos rūšies (paskolos, kredito, laidavimo, garantijos, subsidijos ir kt.) ir sietinas su realia galimybe pasinaudoti gauta nauda, pavyzdžiui, kai atitinkamos lėšos pervestos į įmonės sąskaitą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Nusikaltimas laikomas baigtu, kai kaltininkas gauna atitinkamus dokumentus, patvirtinančius kito asmens kreditinius įsipareigojimus, t.y. nėra būtina, jog tokie dokumentai būtų faktiškai realizuoti (Stasiulis *et al.*, 2009, p. 494). Veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, ar skolininkas nustatytu laiku

gražino ar negražino paskolą/kreditą, ar kreditorius dėl to patyrė ar nepatyrė tiesioginės realios žalos, reikšmės neturi taip pat ir apgaule gautos paskolos, kredito, subsidijos ar kitų kreditinių įsipareigojimų dydis (Stasiulis *et al.*, 2009, p. 494). Svarbu pažymėti tai, jog priešingai nei BK 207 straipsnio 1 dalis, BK 207 straipsnio 2 dalis nusikalstama veika reikalauja padarinių – didelės žalos, kuri pagal BK 212 straipsnio 1 dalį, yra 150 MGL viršijanti suma.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog šios nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymiai siejami su apgaulės panaudojimu prieš kreditorius, kuri gali pasireikšti tiek melagingų dokumentų pateikimu, tiek svarbios sandorio sudarymui informacijos nutylėjimu. Baudžiamąją atsakomybę už BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos padarymą užtraukia pats neteisėtas paskolos, kredito, subsidijos ir kt. gavimas apgaule nepriklausomai nuo jos dydžio ar padarytos žalos, tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė už BK 207 straipsnio 2 dalies nusikalstamos veikos padarymą sietina su didelės žalos nukentėjusiajam sukėlimu.

2.4. Kreditinio sukčiavimo subjektas

Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 207 straipsnį numatyta tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Fiziniu asmenu laikytinas pakaltinamas, 16 metų amžiaus sulaukęs fizinis asmuo (Stasiulis *et al.*, 2009, p. 494). Fizinių ir juridinių asmenų kaip subjekto kriterijų, kuriam už šios nusikalstamos veikos padarymą kils baudžiamoji atsakomybė, lemia tai, kokie subjektai gali gauti nusikalstamos veikos dalyku esančias pinigines lėšas, todėl verta paminėti keletą skirtingų atvejų. Pavyzdžiui, dotacijos gali būti skiriamos tiems gavėjams, kurie atitinka dotacijos suteikimo sąlygas ir yra dokumentas dėl priimto sprendimo ar yra kitų įrodymų, kad dotacija bus teikiama (21-ojo verslo apskaitos standarto „Dotacijos ir subsidijos“ metodinės..., 2016). Tos pačios sąlygos taikytinos ir subsidijos gavimui. Paskolos gavėju laikomas ūkio subjektas, kuris atitinka Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme įtvirtintus smulkiojo ir vidutinio verslo subjekto reikalavimus (Dėl Smulkiojo ir vidutinio verslo paskolų garantijų..., 2019). Remiantis CK 6. 871 straipsnio 1 ir 2 dalimis, paskolos gali būti teikiamos tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Lizingo gavėju galėtų būti laikomas ūkio subjektas, kuris atitinka Lietuvos

Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme įtvirtintus reikalavimus, yra sudaręs finansinės nuomos (lizingo) sutartį dėl turto įsigijimo finansinės nuomos (lizingo) būdu, kai finansinės nuomos (lizingo) dalies grąžinimą užtikrina bendrovės suteikta garantija (Dėl Finansinės nuomos (lizingo) garantijų teikimo..., 2019). Ūkio subjektu laikytinas fizinis ar juridinis asmuo arba kita organizacija, juridinio asmens arba kitos organizacijos padalinys, Lietuvos Respublikos teritorijoje vykdomas ūkinę veiklą (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 1999). Tuo tarpu, pavyzdžiui, vartojimo kredito gavėju laikomas fizinis asmuo, kuris siekia sudaryti ar sudaro vartojimo kredito sutartį asmeninėms, šeimos, namų ūkio, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms (Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas, 2010), tokia pat samprata įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo 3 straipsnio 13 punkte.

Sprendžiant klausimus dėl juridinio asmens, kaip nusikalstamos veikos subjekto, baudžiamosios atsakomybės, svarbu pažymėti tai, jog juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę: atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti sprendimus juridinio asmens vardu ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Baudžiamosiose bylose, kuriose sprendžiami uždarnosios akcinės bendrovės baudžiamosios atsakomybės klausimai, persipina akcininkų bendrovės vadovo, pačios bendrovės, kurios pagrindinis tikslas yra gauti pelną, klausimai, todėl tokiose bylose turi būti nustatyta, kad nusikalstamos veikos buvo padarytos juridinio asmens naudai ar interesais ir išsiaiškintas fizinio asmens bei jo padarytos nusikalstamos veikos ryšys su juridiniu asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, jog juridinio asmens veikla yra neatsiejama nuo atitinkamų fizinių asmenų – vadovo, įgaliotojo atstovo ir kt., per kuriuos jis veikia, veiklos, juridinio asmens kaltė siejama su fizinio asmens, veikiančio juridinio asmens naudai ar jo interesais (Tirylytė – Zelenina, 2018, p. 88).

Analizuojant teismų praktiką tendencingai pastebima, jog BK 207 straipsnio nusikalstamas veikas daro atitinkamas vadovaujančias pareigas užimantys juridinių asmenų atstovai: „D. V., būdamas UAB „X“ direktoriumi, apgaule gavo laidavimo raštą (Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje); „A. V. <...>

būdamas UAB „R” vieninteliu akcininku bei faktiniu įmonės vadovu, siekdamas apgaule gauti Europos Sąjungos Struktūrinių fondų ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšų finansavimą <...>” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „J. Č., būdamas UAB „B” direktorius, turėdamas teisę atstovauti ir priimti šio juridinio asmens vardu sprendimus, veikdamas jo interesais, iš UAB „B” pagal sudarytą faktoringo sutartį, teikdamas kredito davėjai netikrus dokumentus <...>” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „B. Č., kaip bendrovės direktorius, veikdamas jos vardu, tai darydamas apgaule <...>” (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „R. R., būdama UAB „B” direktore, t.y. valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, tyčia, siekdama savo atstovaujamai įmonei apgaule gauti darbo biržos subsidiją <...>” (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. gegužės 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Taigi, pateiktų pavyzdžių kontekste spręstina, jog baudžiamoji atsakomybė už juridinio asmens naudai ar interesais padarytas kreditinio sukčiavimo nusikalstamas veikas tenka juridinio asmens vadovams, direktoriams ar atstovams. Manytina, jog tokia vyraujanti praktika galėtų būti susijusi su apgaule gauto kredito, paskolos, subsidijos ir kt. panaudojimo tikslu – siekiu apgaule gautas pinigines lėšas panaudoti ūkinėje, komercinėje, ekonominėje ar kitoje veikloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

2.5. Kreditinio sukčiavimo subjektyviosios pusės požymiai

Analizuojama nusikalstama veika padaroma tik tiesiogine tyčia, t. y. asmuo suvokia, kad naudoja apgaule siekdamas atitinkamos įstaigos ar institucijos sprendimo suteikti paskolą, kreditą, subsidiją ir kt., ir nori taip veikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pripažįstama, jog kaltės turinys atskleidžiamas ne vien tik kaltinamo asmens parodymais, kaip jis suvokė bei vertino savo veiksmus, tačiau vertinant ir išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, pastangas juos darant, aplinkybes, lėmusias tokių veiksmų padarymą, kaltininko siekiamą rezultatą (Vilniaus apygardos teismo 2016 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). BK 207 straipsnio 2 dalies tyčinės kaltės turinys apima tiek kaltininko daromos veikos pavojingo pobūdžio suvokimą, tiek ir nusikalstamų padarinių kilimo galimybės numatymą, taip pat ir norą, kad tokie padariniai kiltų arba sąmoningą leidimą tokiems

padariniams kilti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Tokio pobūdžio nusikalstamas veikas darančių subjektų veiksmuose tiesioginė tyčia akivaizdžiai išvelgiama ir teismų praktikos pavyzdžiuose: „Šio straipsnio taikymui būtina nustatyti ar kaltinamasis veikė tiesiogine tyčia <...>. Nagrinėjamu atveju, kredito gavėjas buvo J. P., kuri pagal gaunamas realias pajamas, tokio dydžio kredito nebūtų gavusi“ (Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje); „S. B. papildomą kreditą gavo apgaule, suklaidinęs banką dėl E. Š. tikrosios valios sudaryti šią kredito sutartį ir įstoti į prievolę“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje); „nuteistojo teikti dokumentai turėjo lemiamą reikšmę kredito įstaigai priimant sprendimą dėl UAB „B“ faktoringo avanso mokėjimo, nes be netikrų dokumentų bendrovė finansavimo pagal faktoringo sutartį nebūtų gavusi“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, kaip matyti, nusikalstamos veikos subjektų tiesioginė tyčia pasireiškia per atitinkamų institucijų, įstaigų ar kitų asmenų suklaidinimą, kuris sąlygoja tai, jog nesąžiningai veikiantiems suteikiami įvairaus dydžio kreditai, paskolos, subsidijos, dotacijos bei kiti kreditiniai įsipareigojimai.

Kita vertus, kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos sudėties subjektyvieji požymiai suponuoja ir tai, kad asmuo veikia ne pasisavinimo tikslais ir nesiekia padaryti žalos kreditinius įsipareigojimus ar subsidiją teikiančiam asmeniui (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kreditinio sukčiavimo nusikalstamoje veikoje visais atvejais turi būti nustatytas paskolos (kredito) gavėjo išankstinis tikslas paskolos (kredito) negrąžinti. Veiksmai kvalifikuotini kaip kreditinis sukčiavimas ir tais atvejais, kai kaltininkas apgaule gauna paskolą (kreditą) nesant tyčios jos neatlygintinai įgyti, o turint tikslą ją panaudoti pagal paskirtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos sukčiavimo..., 2012).

Be to, skiriant nusikaltimus nuosavybei nuo nusikaltimų ūkininkavimo tvarkai, visuomet svarbus motyvas ir tikslas, nes tai leidžia suprasti paties nusikaltimo prigimtį: ar kaltininkas siekia patenkinti savo poreikius, ar kaltininkas veikia kaip verslininkas, t.y. padaro veiką, kuri faktiškai atitinka ūkinės komercinės veiklos požymius, o nusikaltimo padariniai atsiranda kaip ūkinę komercinę veiklą atitinkančių veiksmų rezultatas (Ivoška, 2003, p. 103).

Apibendrinus kreditinio sukčiavimo, numatyto BK 207 straipsnyje, nusikalstamos veikos sudėties analizę, teigtina, jog šią veiką apsprendžia keli pagrindiniai kriterijai: apgaulės prieš atitinkamas institucijas, įstaigas panaudojimas, lemiantis jų suklaidinimą dėl atitinkamo sandorio sudarymo ir šiuo pagrindu piniginių lėšų, kaip kreditas, paskola, subsidija, dotacija ir kt. gavimas. Nusikalstamos veikos subjektų neteisėtuose veiksmuose būtina nustatyti asmens tiesioginę tyčia, pasireiškiančią sąmoningu suklaidiniu ir lemiančią nukentėjusiųjų asmenų sprendimą suteikti pinigines lėšas. BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos požymių įgyvendinimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nei nuo paskolos, kredito ir kitų kreditinių įsipareigojimų dydžio, nei nuo tokių veiksmų padarytos žalos nukentėjusiesiems, tuo tarpu BK 207 straipsnio 2 dalis baudžiamosios atsakomybės taikymą sieja su apgaulės ir didelės žalos elementų nustatymu.

3. Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrindumas ir tikslingumas

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1997 m. lapkričio 13 d. nutarime yra konstatavęs, jog „Siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę, todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis” (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas). Šios Konstitucinio Teismo nuostatos leidžia suponuoti, jog visais atvejais nusikalstamų veikų kriminalizavimo procese yra būtina įvertinti nusikalstamos veikos baudžiamumu siekiamus tikslus bei ar šie tikslai negali būti pasiekti kitomis, švelnesnėmis priemonėmis. Sutinkamai su minėtu Konstitucinio Teismo nutarimu, manytina, jog BK 207 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos kriminalizacijos pagrindumas ir tikslingumas turi būti įvertintas per šiuos pasirinktus veikos kriminalizavimo požymius: principą *ultima ratio*, veikos pavojingumą ir paplitimą.

3.1. Kreditinio sukčiavimo kriminalizavimas principo *ultima ratio* kontekste

Baudžiamosios sankcijos yra griežčiausias valstybės arsenale esantis ginklas reaguojant į netinkamą, neteisėtą elgesį (Satzger, 2019, p. 116). Panašios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nurodęs, kad „baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje), „kai asmuo nuteisiamas už nusikalstamos veikos padarymą, <...> įgyvendinama bendrosios prevencijos funkcija, t.y. visuomenei yra parodoma, kad tokio pobūdžio veiksmai yra netoleruojami ir draudžiami” (Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2020 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Akivaizdu, jog baudžiamosios atsakomybės taikymas turi būti išimtinis ir realizuojamas tik tais atvejais, kai

apginti nukentėjusiųjų pažeistas teises ir interesus tampa nebeįmanoma švelnesnėmis, ne tokiomis drastiškomis priemonėmis. Antai teigiama, jog analizuojant BK XXXI skyriuje numatytas nusikalstamas veikas susidaro įspūdis, jog vienintele veiksminga teisėkūros priemone siekiant užtikrinti sąžiningo ūkininkavimo principus ir apsaugoti vartotojų interesus pripažįstama baudžiamoji atsakomybė (Abramavičius *et al.*, 2016, p. 173).

BK 207 straipsnio kriminalizacijos pagrįstumas ir tikslingumas principo *ultima ratio* kontekste turėtų būti įvertintas remiantis šiais pagrindiniais kriterijais: pirma, galimybe atkurti pažeistas kreditoriaus teises civilinėmis teisinėmis gynybos priemonėmis, antra, įvertinus Europos Sąjungos teisės aktų, užtikrinančių finansinių interesų apsaugą, perkėlimo į nacionalinius aktus, būtinybę. Civilinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo klausimus darant sukčiavimo nusikalstamas veikas jau yra nagrinėję D. Pranka, O. Fedosiuk, kurie skiria tris pagrindinius požymius, lemiančius šių atsakomybių taikymo galimybes: esminės apgaulės panaudojimą, kreditoriaus padėties apsunkinimą, nukentėjusiojo apdairumo ir aplaidumo laipsnį. Manytina, jog būtient šie vertinamieji standartai apsprendžia taikytinos atsakomybės rūšį, todėl vertintinas ir nagrinėjamos nusikalstamos veikos atžvilgiu. Tuo tarpu kreditinio sukčiavimo *ultima ratio* įvertinimas Europos Sąjungos teisės aktų kontekste siejamas su būtinybe kriminalizuoti atitinkamas nusikalstamas veikas Europos Sąjungai prisiimtų įsipareigojimų pagrindu.

Akcentuotina tai, jog tuos pačius visuomeninius ekonominius, verslo, kredito santykius reguliuoja kitos, pavyzdžiui, civilinės normos, kurios tokius santykius apibrėžia, sudaro sąlygas jiems atsirasti, kuria ir vysto (Dambrauskienė, 2017, p. 194). Tokia tendencija įžvelgtina dėl to, jog CK normose aiškinamos kai kurios BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos dalyką sudarančios sąvokos – kas yra laikoma kreditu, paskola, laidavimu, banko garantija, todėl gali pasirodyti, jog tai yra civilinės teisės reguliavimo sritis. Siekiant įvertinti baudžiamųjų ir civilinių teisinių priemonių taikymo galimybes atkuriant pažeistas kreditoriaus teises, būtina minėta baudžiamąją ir civilinę atsakomybę atribojančių kriterijų analizė.

Visų pirma, baudžiamosios atsakomybės kaip *ultima ratio* taikymas siejamas su esminės apgaulės panaudojimo kriterijumi - pateikta ar nutylėta informacija iš esmės turi lemti nukentėjusiojo veiksmus perduoti pinigines lėšas. Tik esminė apgaulė gali būti laikoma nusikalstama, todėl tam tikrais atvejais net ir nustačius, jog buvo naudojama apgaulė, jos nepripažinus esmine, bus laikoma, jog sutartiniai santykiai neperžengė civilinių teisinių

santykių ribų (Pranka, 2012, p. 70). Esminės apgaulės požymį inkriminuojant BK 207 straipsnio nusikalstamas veikas pabrėžęs yra ir teismas, kuris nurodė, jog apgaulė pasireiškia tikrovės neatitinkančių duomenų pateikimu bankui, kai jie turėjo **lemiamą reikšmę** suklaidinant kreditorių ar kreditoriaus sprendimui suteikti paskolą, kreditą (Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Štai, vienoje byloje, A. E. buvo kaltinamas padaręs BK 207 str. 1 d. nusikalstamą veiką, o vėliau išteisintas dėl neteisingų dokumentų pateikimo NMA dotacijai gauti. Teismas argumentavo, jog parengtuose statybos darbų aktuose buvo nustatyta nežymių neatitikimų tikrovei, tačiau šie pažeidimai nebuvo grubūs, iš esmės neiškreipė tikrovės ir nesąlygojo sprendimų dėl paramos teikimo neteisėtumo <...> (Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Dar vienoje byloje asmuo taip pat buvo kaltinamas padaręs BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamą veiką ir įrodinėjo aplinkybes, jog su finansuotoju buvo susiklostę civiliniai teisiniai santykiai, tačiau teismas pažymėjo, jog *„prielaidą dėl susiklosčiusių civilinių teisinių santykių tarp UAB „X“ ir „N. F. L.“ neabejotinai paneigia ir tai, kad finansuotojui pateiktos sąskaitos faktūros buvo netikros“* (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, baudžiamajai atsakomybei pagal BK 207 straipsnį kilti būtinas **esminės** apgaulės elementas, sąlygojantis kreditoriaus suklaidinimą.

Kitas baudžiamosios ir civilinės atsakomybės taikymo atribojimo kriterijus – kreditoriaus padėties apsunkinimas, lemiantis tai, jog kreditorius negali civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas yra apsunkintas (Pranka, 2012, p. 69). Šią problemą pastebėjęs E. Sinkevičius pažymėjo, kad jeigu kreditoriaus pažeistas teises galima apginti naudojant įprastas civilines teises priemones, tokiu atveju baudžiamosios atsakomybės dar nereikėtų taikyti. Prie įprastinių teisinių priemonių E. Sinkevičius priskiria civilinių teisių savigyną, sulaikymo teisę, ieškinio pareiškimą ir ieškinio užtikrinimą, o neįprastas teises priemones laiko actio Pauliano ieškinį, netiesioginį ieškinį, skolininko asmenybės nustatymą ar jo turto paiešką ir kitus tokio pobūdžio veiksmus (Sinkevičius, 2002 cituota Pranka, 2012, p. 69). Kreditoriaus padėties apsunkinimo kriterijus padeda pagrįsti baudžiamąją atsakomybę tais atvejais, kai asmuo kaltinamas apgaule užvaldęs svetimą turtą iš anksto neketinęs vykdyti iš sandorio kilusios prievolės (Fedosiuk, 2006, p. 75). Tuo tarpu BK 207 straipsnio nusikalstamoje veikoje pažeidėjai neturi išankstinio tikslo negrąžinti paskolos, kredito ir kt., todėl kreditoriaus

padėties apsunkinimo kriterijus, kaip baudžiamąją atsakomybę lemiantis kriterijus, šioje veikoje negalėtų būti taikomas. Vienas iš kreditoriaus pažeistas teises atkurti galinčių civilinių teisės institutų laikytinas *actio Pauliana*, pagal kurį kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus interesus, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti. Sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Manytina, jog šio civilinės teisės instituto taikymas BK 207 straipsnio prasme galėtų būti itin potencialus tais atvejais, kai kaltininkas apgaule gautas pinigines lėšas perleidžia kitam asmeniui, tuomet kreditorius, turintis teises į suteiktą kreditą, paskolą ar kt. galėtų ginčyti kaltininko sudarytus sandorius. Papildoma kreditoriaus pažeistų teisių garantija galėtų būti laikoma ir fizinio asmens nemokumo būklė, atsiradusi dėl BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos padarymo. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte yra numatyta, jog teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu paaiškėja, kad fizinis asmuo yra nubaustas už BK 207 straipsnio padarymą, jei jo teistumas nėra išnykęs ir dėl to jis tapo nemokus (Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto..., 2012). Kadangi asmens nemokumas yra jo ekonominė būklė, asmuo gali tapti nemokus tik tada, kai atsiranda kreditorių reikalavimų, kurių jis negali padengti. Pagrindas atsisakyti kelti bankroto bylą yra tada, kai asmuo padarė atitinkamas nusikalstamas veikas ir dėl šių veikų atsirado kreditorių reikalavimų, lėmusių asmens nemokumą arba reikšmingai prie jo prisidėjusių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, fizinio asmens, padariusio tyčinius BK 207 straipsnio nusikalstamus veiksmus bankrotas negalėtų būti keliamas tol, kol jis nėra atlyginęs kreditoriui žalos, kilusios dėl nusikalstamos veikos.

Baudžiamųjų ir civilinių priemonių taikymo atribojimas yra susijęs ir su dar vienu elementu - nukentėjusiojo apdairumu ir aplaidumu, jo savybėmis ir veiksmais. Kaltininko naudojama apgaule turi įveikti bent minimalų protingo civilinių teisinių santykių dalyvio elgesio lygį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Analizuojant teismų praktiką, kurioje asmenys kaltinami padarę BK 207 straipsnio nusikalstamas veikas, pastebėtina, jog kreditus, paskolas ir kt. teikiančių institucijų bei įstaigų įgaliotinių, darbuotojų elgesys nėra susijęs su itin dideliu jų nerūpestingumu ar aplaidumu, pareigų nevykdymu, kas sąlygotų be pagrindo perleidžiamas pinigines lėšas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje yra konstatavęs, jog „bendrovės „U“ darbuotojai tinkamai įvertino MB „B“ pateiktus finansinius dokumentus ir neturėjo pagrindo manyti, jog gali būti pateikti tikrovės neatitinkantys duomenys, taigi neturėjo jokio pagrindo abejoti ir kitais papildomais būdais tikrinti, ar pateikti duomenys yra teisingi. Nuteistieji patys suklaidino kredito įstaigą ir tai lėmė, kad ši perleido savo turtą, todėl šiuo atveju bendrovė „U“ elgėsi rūpestingai ir jos kaltės dėl kredito išdavimo, lizingo sutarčių sudarymo nėra. Lizingo bendrovė savo įsipareigojimus pagal lizingo sutartis vykdė ir perdavė lizingo gavėjui naudotis ir valdyti visą sutartyse nurodytą turtą, todėl teigti, kad ji elgėsi nesąžiningai, nėra jokio faktinio pagrindo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Aptarus baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atskirtinumą, teigtina, jog kiekvienu atveju sprendžiant dėl pasirinktinės atsakomybės rūšies, būtinas nukentėjusiojo pažeistų teisių atkūrimo civilinėmis teisinėmis priemonėmis įvertinimas remiantis esminės apgaulės panaudojimo, kreditoriaus padėties apsunkinimo ir paties nukentėjusiojo aplaidumo/apdairumo kriterijais.

Kaip minėta anksčiau, BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos sudėtis yra formalioji, jos kvalifikavimui neturi reikšmės ar dėl apgaule gauto kredito atsirado žala (Kauno apygardos teismo 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje), todėl iš tiesų svarstyтина tai, ar kredito, paskolos, tikslinės paramos, subsidijos ir kt. gavimas apgaule, nesukėlus didelės žalos kreditoriams, yra tokia pavojinga nusikalstama veika, už kurią turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė kaip *ultima ratio* (Abramavičius *et al*, 2016, p. 174). Naudoti ir taikyti prievartos priemones reikėtų tik tam tikrais, specialiais atvejais, todėl prieš jas taikant, būtina kruopščiai išanalizuoti padarytą teisės pažeidimą. Esant nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo panašumui, kai negalima tiksliai atsakyti, kokio laipsnio pavojingumas būdingas padarytam teisės pažeidimui ir pagal tai nuspręsti kurią teisinės atsakomybės rūšį taikyti, galėtume į pagalbą pasitelkti *ultima ratio* principą (Pranka, 2012, p. 47). Turint omenyje tai, kad įstatymais reguliuojant ūkinę veiklą yra glaudus civilinių teisinių ir baudžiamųjų teisinių tokio reguliavimo metodų ryšys, prioritetas vis dėl to turėtų būti teikiamas švelnesnėms – civilinės teisės, normoms (Dambrauskienė, 2017, p. 194).

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) praktikoje taip pat randama pavyzdžių, kai ne iš karto pasirenkamas baudžiamosios atsakomybės taikymo kelias, raginama koncentruotis ne į baudžiamųjų teisinių priemonių taikymą, bet į pirminius nusikalstamos veikos požymių nustatymo mechanizmus. Teisingumo Teismas yra

pažymėjęs, kad laikantis Europos Sąjungos paramos schemos sąlygų, pagal kurias parama gali būti suteikta tik tuo atveju, jeigu jos gavėjas yra tikrai sąžiningas ir patikimas, sankcija, skiriama nesilaikant šių reikalavimų, yra specifinė administracinė priemonė, kuri yra sudėtinė paramos schemos dalis ir skirta užtikrinti tinkamą viešųjų Europos Sąjungos lėšų administravimą (*Lukasz Marcin Bonda* [ESTT], Nr. C-489/10..., 2012, 30 punktas). Kitoje byloje Teisingumo Teismas konstatavo, kad Komisija turi užtikrinti Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugą, vykdydama jos biudžetą. Tas pats taikoma sutartiniams santykiams, nes Komisijos skiriamos subsidijos finansuojamos iš Europos Sąjungos biudžeto (*ADR Center SpA* [ESTT], Nr. C-584/17 P..., 2020, 100 punktas). Pagal Europos Sąjungos finansinės paramos teikimą reglamentuojantį pagrindinį principą Europos Sąjunga gali subsidijuoti tik faktiškai patirtas išlaidas, <...> todėl jei subsidijos gavėjo deklaruotos išlaidos neatitinka reikalavimų pagal atitinkamą subsidijos sutartį, nes manoma, kad jos negali būti patikrintos ir (arba) yra nepatikimos, Komisija neturi kito pasirinkimo, tik susigrąžinti subsidijos dalį, atitinkančią nepagrįstas sumas <...> (*ADR Center SpA* [ESTT], Nr. C-584/17 P..., 2020, 26, 102 punktai). Rimti pažeidimai, susiję su sukčiavimo nusikalstamomis veikomis, darantys įtaką Europos Sąjungos mokesčių mokėtojo interesams, turi būti nustatyti jau valdymo lygmenyje, užuot sutelkus dėmesį tik į baudžiamąsias teisės priemones. Tiek Europos Parlamentas, tiek Europos Vadovų Taryba pabrėžia būtinybę rinkti duomenis ir skaidriai tikrinti visų galutinių fondo gavėjų tikrąjį savininką, ypač siekiant stebėti, ar jie nepagrįstai neišleidžiami į kelių didelių paramos gavėjų ir oligarchinių struktūrų rankas (Kuhl, 2020, p. 121). Nustatoma ir Europos Komisijos kompetencija nustatyti pažeidimų atveju: jei atlikus auditą nustatyti sunkūs finansiniai pažeidimai arba su sukčiavimu susiję nusikalstami veiksmai, Komisija gali arba privalo reikalauti, kad paramos gavėjas grąžintų visa jam išmokėtą finansinį įnašą (*Koinonia Tis Pliroforias Anoichti Stis Eidikes Anagkes – Isotis* [ESTT], Nr. T-59/11..., 2014, 11 punktas). Finansines paslaugas teikiančios įmonės yra įsipareigojusios dalytis žvalgybos informacija, taip stengiantis kovoti su apgaulingomis programomis visuose sektoriuose, paskolas teikiančios įstaigos turi sugebėti patikrinti dokumentų galiojimą, skolininkų pareiškėjų pateiktą informaciją ir aptikti neatitikimus (Fraud prevention and data..., 2011). Be to, valstybėms narėms taip pat tenka pagrindinė atsakomybė už efektyvų ir tinkamą Europos Sąjungos lėšų panaudojimą, o tai padeda tinkamai įgyvendinti Europos Sąjungos bendrąjį biudžetą (*LSEZ SIA „Elme Messer Metalurgs“* [ESTT], Nr. C-743/18..., 2018, 48 punktas).

Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrįstumas ir tikslingumas *ultima ratio* principo kontekste vertintinas ir narystės Europos Sąjungoje pagrindu, suponuojančiu tai, jog tam tikri Europos Sąjungos teisės aktai gali įpareigoti valstybes nares perkelti Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas ir iš to išplaukiančius reikalavimus į nacionalinius teisės aktus. Šiai nuomonei pritaria ir G. Švedas, kuris pažymi, kad kai kurių retai padaromų veikų kriminalizavimą gali nulemti būtent Europos Sąjungos teisė ar tarptautinė teisė (Švedas, 2012, p. 20).

Europos Sąjungai priimtų įsipareigojimų pagrindu, konkrečiau – pareiga perkelti Direktyvos nuostatas, 2019 m. liepos 16 d. įstatymu Nr. XIII-2334, BK 207 straipsnis buvo papildytas 2 dalimi, kurioje numatyta baudžiamoji atsakomybė už kreditinį sukčiavimą apjungiant du požymius: subsidijos, tikslinės paramos, dotacijos gavimą apgaule ir didelės žalos padarymą. Numatydamą baudžiamąją atsakomybę už BK 207 straipsnio 2 dalies nusikalstamos veikos padarymą, Lietuvos Respublika Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas perkelė į nacionalinę teisę, taip prisidėdama prie finansinių interesų apsaugos įvairiose sukčiavimo srityse. Kompetenciją derinti bausmes ir numatyti už tam tikrų nusikalstamų veikų padarymą baudžiamąją atsakomybę Europos Sąjungai suteikia Sutarties 83 straipsnio ir 325 straipsnio nuostatos, nukreipiančios į svarbiausią tikslą – Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugą. Sprendžiant tokių veiksmų, kuriais pažeidžiami Europos Sąjungos finansiniai interesai, kriminalizavimo būtinumo, baudžiamumo elementus, pirmiausiai kreiptinas dėmesys į Sutarties 83 straipsnio 1 dalį, pagal kurią Europos Parlamentas ir Taryba gali nustatyti minimalias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo ypač sunkių nusikaltimų srityse, turinčių tarpvalstybinį pobūdį, pasireiškiantį dėl tokių nusikaltimų pobūdžio arba poveikio, arba ypatingo poreikio kovoti su jais remiantis bendru pagrindu, srityse (Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl..., 2012). Minėto straipsnio 2 dalis tarsi užtikrina Europos Sąjungos teisę direktyvose nustatyti būtiniausias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo atitinkamoje srityje tais atvejais, jei valstybių narių baudžiamųjų įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų suderinimas pasirodo būtinas užtikrinant Europos Sąjungos politikos veiksmingą įgyvendinimą (Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl..., 2012). Šiame kontekste Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, jog skirtingų teisių gynimo priemonių, kuriomis siekiama skirtingų – atitinkamai administracinės, civilinės ar baudžiamosios teisės tikslų egzistavimas savaime negali kenkti kovos su sukčiavimu, darančiu poveikį Europos Sąjungos finansiniams interesams,

veiksmingumui. Valstybės narės turi pareigą pasiekti konkretų rezultatą, kuri nėra susieta su Sutarties 325 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytos taisyklės taikymo sąlyga, todėl remiantis Europos Sąjungos viršenybės principu, šios nuostatos vien dėl to, kad įsigaliojo, santykiuose su valstybių narių nacionaline teise automatiškai lemia bet kokių joms prieštaraujančių esamų nacionalinės teisės nuostatų netaikymą (*TG, UF* [ESTT], Nr. C-603/19..., 2020, 50, 56 punktai). Nors Europos Sąjunga Sutarties 83 straipsnio 1 dalies, 325 straipsnio nuostatų pagrindu turi teisę vienodinti valstybių narių baudžiamumo standartus, iš tiesų pripažįstama, jog nacionalinių sankcijų skyrimo ir vykdymo priemonės vis dar labai skiriasi, nes tai yra glaudžiai susiję su nacionalinėmis kultūrinėmis, socialinėmis ir istorinėmis šaknimis. Manoma, jog Europos Sąjungos derinimo direktyvos neturėtų naikinti nacionalinių sankcijų sistemų ir vertybių bei idėjų, kuriomis jos grindžiamos, darnos. Pagrindiniai baudžiamąjį įstatymo sankcijų sistemos principai yra valstybių narių „nacionalinės tapatybės dalis“, kurios pagal Sutarties 4 straipsnio 2 dalį, Europos Sąjunga laikosi. Nepaisant to, Sutartyje Europos Sąjungai suteikiama kompetencija suderinti nacionalines sankcijų sistemas, būtent 83 straipsnio 1 ir 2 dalys suteikia Europos Sąjungai įgaliojimus nustatyti „būtiniausias nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo taisyklės“. Suderinimo tikslais turėtų būti svarbus ne baudžiamosios sankcijos pavadinimas ar jų kiekis, o jos poveikis ir pasekmės nukentėjusiajam asmeniui, apie kuriuos galima spręsti tik iš bendro konteksto su visa nacionalinės teisės aktų visuma, todėl būtina išlaikyti valstybių narių sistemų darną (Satzger, 2019, p. 116). Taigi, nors Europos Sąjungai paliekami įgaliojimai derinti ir vienodinti priemones ir sankcijas kovoje su sukčiavimu Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugos srityje, svarstyтина, ar taip nėra pažeidžiami valstybės interesai nustatyti jai labiausiai priimtinus veiksmingų, proporcingų priemonių taikymo standartus užkardant tokio pobūdžio nusikalstamus veiksmus.

Kitas svarbus aspektas, vertinant kreditinio sukčiavimo kriminalizavimą *ultima ratio* principo veikimo apimtimi yra tai, kad Europos Sąjungos teisės aktuose reikalaujama laisvės atėmimo bausmės minimali riba nuolat didinama, o tai gali kelti tam tikrų problemų nacionalinei baudžiamajai teisei (Švedas, 2010, p. 15). Antai, jei už tam tikrą nusikaltimą nustatoma minimali riba – ne mažiau kaip treji metai nelaisvės, tai maksimali jos riba nebegali būti keturi metai, nes tokia sankcijoje numatyta minimali ir maksimali laisvės atėmimo bausmės riba nebeatitiks bausmės individualizavimo principo. Tai reiškia, kad Europos Sąjungos teisės aktuose numatyta minimali laisvės atėmimo bausmės riba kartu

„augina” ir maksimalią jos ribą nacionaliniame baudžiamajame įstatyme (Švedas, 2010, p. 15). Ši bausmės ribos „uginimo” požymį galima įžvelgti BK 207 straipsnio 2 dalyje numatytoje nusikalstamoje veikoje, kurios atsiradimas baudžiamajame kodekse išimtinai siejamas su būtinybe perkelti ir vienodinti Direktyvos nuostatas. Būtent Direktyvos 7 straipsnis nubrėžė pagrindines taisykles dėl sankcijų skyrimo: priemonės turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos baudžiamosios sankcijos; laisvės atėmimo bausmė; maksimali ne trumpesnė kaip ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, jei šiomis veikomis padaroma didelė žala arba gaunama didelės naudos, viršijanti 100 000 eurų sumą. Direktyvos 7 straipsnyje taip pat akcentuojama ir tai, kad jei nusikalstama veika susijusi su mažesne nei 10 000 eurų žala arba nauda, valstybės narės gali numatyti, kad būtų taikomos kitos nei baudžiamosios sankcijos (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1371 dėl..., 2017). Taigi, Direktyvos nuostatos baudžiamosios atsakomybės taikymą, įskaitant laisvės atėmimo bausmę, sieja su didelės žalos požymiu, viršijančiu 100 000 eurų suma, o tais atvejais, kai nusikalstama veika susijusi su mažesne nei 10 000 eurų žala arba gauta mažesne nei 10 000 eurų nauda, valstybėms narėms paliekama diskrecijos teisė bausti pažeidėjus kitomis nei baudžiamosiomis veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis priemonėmis. Tuo tarpu BK 207 straipsnio 2 dalyje esantis „didelės žalos” kriterijus, pagal BK 212 straipsnio 1 dalį, siejamas su 150 MGL viršijančia žala. Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo 5 straipsniu, jog „MGL” yra tapatus ir lygus bazinei socialinei išmokai bei vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 1467, nustatančiu 40 eurų bazinės socialinės išmokos dydį, teigtina, jog BK 207 straipsnio 2 dalyje numatytas „didelės žalos” požymis, atitinkamai ir baudžiamosios atsakomybės taikymas už BK 207 straipsnio 2 dalies nusikalstamos veikos padarymą sietinas vos su 6000 eurų žala.

Įvertinus bei palyginus Direktyvos nuostatų ir BK 207 straipsnio santykį, pastebėtina, jog įstatymų leidėjas nacionalinėje teisėje šią nusikalstamą veiką kriminalizuoja griežčiau, nei to reikalauja Direktyva, nepaliekant administracinio, civilinio poveikio priemonių taikymo galimybės. Be to, platesnės baudžiamosios atsakomybės taikymo galimybės, lyginant su Direktyvos nuostatomis, numatytos ir BK 207 straipsnio 1 dalyje - baudžiamąją atsakomybę užtraukia pats neteisėtas paskolos gavimo faktas nepriklausomai nuo jos panaudojimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje

byloje) ir nepriklausomai nuo bet kuriam subjektui padarytos žalos. Įvertinus tai, jog baudžiamajai atsakomybei kilti pagal BK 207 straipsnio 1 dalį nėra reikalingas didelės žalos kriterijus, spręstina, jog baudžiamoji atsakomybė Lietuvos Respublikoje už šios nusikalstamos veikos padarymą yra numatyta platesne apimtimi, nei to reikalauja Direktyvos nuostatos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Nors nusikaltimai ekonomikai, įskaitant kreditinį sukčiavimą, paprastai yra ta sritis, kurioje baudžiamosios sankcijos gali turėti ypač atgrasantį poveikį, kadangi galima tikėtis, kad prieš nusprenddami užsiimti tokia nusikalstama veika potencialūs kaltininkai tam tikrą riziką apskaičiuos (Proposal for a directive of the European Parliament and..., 2012, p. 10), vis tik laikomasi nuostatos, kad valstybės narės turi laisvę pasirinkti taikytinas sankcijas, kurios gali būti administracinės, baudžiamosios ar jų derinys, o sukčiavimo stambiu mastu atvejais gali būti būtinos baudžiamosios sankcijos (*TG, UF [ESTT]*, Nr. C-603/19..., 2020, 49 punktas). Europos Sąjungos finansinių interesų pažeidimų ištaisymo veiksmingo būdo buvimo atitinkamos valstybės narės teisės sistemoje – ar tai būtų baudžiamasis, ar administracinis, ar civilinis procesas, - pakanka tam, kad būtų įvykdyta Sutarties 325 straipsnyje numatyta veiksmingumo pareiga, jeigu ji leidžia susigražinti nepagrįstai gautas išmokas, o baudžiamosios sankcijos sudaro galimybę kovoti su sukčiavimu stambiu mastu atvejais (*TG, UF [ESTT]*, Nr. C-603/19..., 2020, 60 punktas). Vadovaujantis šiuo Teisingumo Teismo išaiškinimu, manytina, jog baudžiamosios priemonės turėtų būti taikomos sukčiaujant stambiu, dideliu mastu, kai tokiais veiksmais padaroma didelė žala Europos Sąjungos finansiniams interesams, viršijanti 100 000 eurų sumą, kaip Direktyvos nuostatos numato.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai lemia veiksmų, kuriais kenkiama Europos Sąjungos finansiniams interesams, nepagrįstai, savavališkai, piktavališkai eikvojant Europos Sąjungos biudžeto bei kitų jos viešųjų fondų lėšas, kriminalizacijos būtinumą, bei į tai, jog neteisėtas tokių lėšų gavimas daro žalą ne tik Europos Sąjungos finansiniams interesams, bet ir nacionaliniams interesams, biudžetams, turtui (Dambrauskienė, 2017, p. 216), laikytina, jog apgaulingas subsidijų, dotacijų, tikslinės paramos gavimo, tokiais veiksmais sukeliant žalą Europos Sąjungos finansiniams interesams, kriminalizavimas yra pagrįstas, tačiau būtų tikslinga siaurinti BK 207 straipsnio 1 dalies baudžiamosios atsakomybės taikymą tais atvejais, kai kreditoriams nesukeliama didelė žala

bei nepamiršti civilinių teisinių priemonių, atkuriant pažeistas kreditoriaus teises, skyrimo galimybės, o baudžiamosios atsakomybės taikymą už BK 207 straipsnio 2 dalies nusikalstamos veikos įgyvendinimą sieti su didelės žalos kriterijumi, viršijančiu 100 000 eurų žalą.

3.2. Kreditinio sukčiavimo kriminalizavimas veikos pavojingumo ir paplitimo kontekste

Nusikalstamos veikos pavojingumas laikytinas jos išskirtiniu bruožu, priežastimi, dėl kurio žmogaus elgesys yra traktuojamas kaip nusikalstamas (Bielinis, 2006, p. 66). Baudžiamoji teisė, kuri už draudimo pažeidimą nustato griežčiausią atsakomybę, turi būti orientuota tik į tokį elgesį, kurio pavojingumas asmens, visuomenės ar valstybės egzistencijai nekelia jokių abejonių (Švedas, 2012, p. 16). Nusikalstamos veikos pavojingumas reiškia, kad tokia veika kėsinama į įstatymo saugomas vertybes ir dėl to šioms vertybėms yra padaroma žala ar sukeliama tokios žalos atsiradimo grėsmė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kitais žodžiais tariant, jau vien nusikalstamos veikos buvimas baudžiamajame įstatyme lemia jos pavojingumą ir priešingumą teisei (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Sutiktina, kad kreditinio sukčiavimo nusikalstamomis veikomis pažeidžiami tokie teisiniai gėriai, kaip valstybės ir gyventojų ekonominiai interesai, ekonomikos ir verslo tvarka, nuosavybė, sąžiningo ūkininkavimo principai, todėl įstatymų leidėjas numatydamas baudžiamąją atsakomybę už šiuos neteisėtus veiksmus vertina ją kaip keliančią grėsmę pažeisti šias įstatymo saugotinas vertybes. Panašios pozicijos laikosi ir Europos Sąjungos institucijų atstovai, pažymėdami, kad įvairių formų sukčiavimas sukelia finansinius nuostolius skolinančioms institucijoms, todėl jos turi skirti brangių išteklių nesąžiningų veiksmų nustatymui ir prevencijai. Dėl to neišvengiamai padidėja vidutinės kredito kainos, o tai turi įtakos visiems mažmeniniams skolininkams, tad visos šalys turi būti suinteresuotos kuo veiksmingiau užkirsti kelią bet kokiam sukčiavimui ir stengtis kaip įmanoma jo išvengti (Fraud prevention and data..., 2011).

Šiame kontekste svarbu pažymėti tai, jog kiekvienoje srityje, kuri kažkaip susijusi su baudžiamąja politika, sprendimas, ar už neteisėtą ar asocialų elgesį turėtų būti baudžiama, turi būti grindžiamas ne tik grynai intrasisteminiais teisiniais kriterijais, pavyzdžiui, ar tai įmanoma pagal Europos Sąjungos sutartis, ar ne, bet taipogi įvertinus ir kriminalinį šios

nusikalstamos veikos būtinumo vertinimą, proporcingumą neteisėtos veikos sunkumui ir jos rezultatams (Ligeti *et al*, 2017, p. 261). Nors kiekvienu atveju sprendžiant ar tokia veika pavojinga, svarbu įvertinti ir pažeidimų pobūdį, priežastis, neteisėto (sutarčių sąlygas pažeidžiančio) veikimo trukmę, sistemiškumą, kaltininko tyčios turinį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje), galima rasti nuomonių, jog baudžiamajame kodekse yra veikų, kurių pavojingumą empiriškai įrodyti ar pagrįsti yra sunku, kitais žodžiais tariant, tam tikra veika laikoma nusikalstama ir pavojinga, nes ji tokia apibrėžiama (Švedas, 2012, p. 17).

Kaip minėta anksčiau, kreditinis sukčiavimas įstatymų leidėjo priskiriamas prie BK XXXI skyriaus – nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai. Pripažįstama, kad nusikalstamų veikų ūkininkavimo tvarkai <...> atsiradimą lemia tai, jog įstatymų leidėjas siekia apsaugoti paties sukurtą ekonominių santykių reguliavimo modelį <...>, taigi valstybės vykdoma baudžiamoji politika kuriant įstatymus, numatančius atsakomybę už nusikaltimus ūkininkavimo tvarkai, priklauso nuo požiūrio, koks turi būti valstybės vaidmuo ekonominiuose santykiuose (Ivoška, 2003 cituota Dambrauskienė, 2017, p. 194). Tai, kad ši veika randama BK viduryje, leidžia abejoti šios veikos tokiu reikšmingu pavojingumu, kaip kitų nusikalstamų veikų, pavyzdžiui, sukčiavimo, priskirto prie XXVIII skyriaus, kuriuo saugotini tokie teisiniai gėriai, kaip nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai. Šią takoskyrą yra nurodęs ir teismas, kuris šias dvi nusikalstamas veikas lygina materialiujų ir formaliųjų nusikalstamų veikų sudėčių kontekste, kaip vienu iš atribojimo kriterijumi. Kreditinio sukčiavimo nusikalstama veika nereikalauja pasekmių, tuo tarpu sukčiavimo veikos būtinas požymis yra padaryta žala. Būtent šis požymis ir apsprendžia skirtingus minėtų nusikaltimų objektus – finansų ir kredito sistemą (BK 207 str.) bei nuosavybę (BK 182 str. 1 d.) (Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. vasario 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Materialūs nusikaltimai nuosavybei, kuriais padaroma reali turtinė žala, turėtų būti laikomi pavojingesniais nusikaltimais už formalius nusikaltimus finansų ir kredito sistemai, tačiau pagal BK 207 straipsnyje ir BK 182 straipsnio 1 dalyje sankcijose numatytas alternatyvių bausmių sistemas galima spręsti, kad įstatymo leidėjas kreditinį sukčiavimą laiko pavojingesniu už sukčiavimą, numatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182 straipsnio 1 dalyje. Tai reiškia, kad įstatymo leidėjui finansų ir kredito sistema yra didesnė vertybė netgi už tam tikro dydžio nuosavybę, į kurią kėsinamasi panašiu būdu (Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. vasario 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Antai

kitoje byloje teismas, vertindamas kreditinio sukčiavimo ir sukčiavimo pavojingumą, remiasi sankcijų kriterijumi: „*Remiantis BK 207 straipsnio sankcija, ši veika yra mažiau pavojinga nei BK 182 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta veika*” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, jog kreditinis sukčiavimas dėl specifinės nusikalstamos veikos dalyko rūšies galimas sąlyginai siauroje ekonominių, kreditinių santykių srityje, t.y. galimas tik kreditų, paskolų, subsidijų, dotacijų, laidavimo, banko garantijos raštų ir kitų kreditinių įsipareigojimų gavimas apgaule, o sukčiavimas galimas žymiai platesnėje erdvėje, sutiktina su pozicija, jog BK 182 straipsnio nusikalstama veika laikytina pavojingesne nei BK 207 straipsnio nusikalstama veika.

Tokių teismo praktikoje formuojamų išaiškinimų kontekste, kreiptinas dėmesys ir į BK 207 bei BK 182 straipsniuose numatytas sankcijų ribas. Pažeidėjai už BK 182 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos padarymą gali būti baudžiami viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimu, areštu arba laisvės atėmimu iki 4 metų, už BK 182 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymą - laisvės atėmimu iki 8 metų, o už BK 182 straipsnio 3 dalį – viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimu ar areštu. Tuo tarpu už kreditinio sukčiavimo, numatyto BK 207 straipsnio 1 dalies, padarymą gali būti skiriama bauda, laisvės apribojimas, areštas, laisvės atėmimas iki 3 metų, už BK 207 straipsnio 2 dalies nusikalstamos veikos padarymą numatyta asmenį bausti bauda, laisvės apribojimu, areštu, arba laisvės atėmimu iki 4 metų (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Toks palyginimas leidžia suponuoti tai, kad įstatymų leidėjas griežtesnę atsakomybę numato už sukčiavimo padarymą: sukčiavimo maksimali laisvės atėmimo bausmė sietina su 8 m. riba, tuo tarpu laisvės atėmimas už kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos padarymą sietinas su 3-4 m. riba. Atsižvelgus į besiskiriančias sankcijas tarp šių dviejų nusikalstamų veikų, preziumuotina, jog BK 207 straipsnyje bei BK 182 straipsnyje numatytų nusikalstamų veikų pavojingumas gali būti įvertinamas ir baudžiamųjų sankcijų, jų ribų kriterijumi.

Kreditinio sukčiavimo ir sukčiavimo pavojingumui palyginti, taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į šiais nusikalstamais veiksmais valstybei padarytos žalos pinigine išraiška.

1 lentelė. **Padaryta žala valstybei (eurais)**

<u>Kreditinis sukčiavimas</u>	2021 m. (sausis-kovas)	2020 m.	2019 m.	2018 m.
Valstybei padaryta žala	- Eur	9973 Eur	739953 Eur	123108 Eur
<u>Sukčiavimas</u>				
Valstybei padaryta žala	654379 Eur	11207836 Eur	7263866 Eur	4447434 Eur

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Informatikos ir ryšių departamento duomenimis. Prieiga per internetą: <www.ird.lt.

Remiantis 1 lentelėje pateiktais duomenimis, tiek sukčiavimas, tiek kreditinis sukčiavimas lemia nuostolių atsiradimą, tačiau dėl sukčiavimo nusikalstamos veikos valstybė laikotarpiu 2018-2021 m. kovo mėn. patyrė net 4-11 mln. eurų siekiančią žalą. Tuo tarpu dėl kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos kilusi žala vertinamuoju laikotarpiu nesiekė milijono eurų. Tokie skaičiai leidžia preziumuoti tai, jog nors abi nusikalstamos veikos lemia nuostolių valstybei atsiradimą, vis tik manytina, jog BK 182 nusikalstama veika, lemianti milžinišką žalą valstybei, yra pavojingesnė nei BK 207 straipsnyje numatytas kreditinis sukčiavimas.

Kaip teigta anksčiau, veikos kriminalizavimas sietinas ir su jos paplitimu, kuris negali būti nei itin retas, nei labas dažnas, (Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 151-2..., 2016). Nors kriminalizavimo procese itin retai vertinamas veikos paplitimo kriterijus (Švedas, 2012, p. 20), manytina, jog analizuojamos nusikalstamos veikos kriminalizavimo pagrindumas ir tikslingumas turi būti įvertinamas ir veikos paplitimo prasme, kuris atskleidžia dar didesnę takoskyrą lyginant su BK 182 straipsnyje numatyto sukčiavimo paplitimu: statistinių duomenų rodiklių visuma, kiek tokių nusikalstamų veikų per paskutinius kelerius metus ikiteisminio tyrimo įstaigų yra užregistruojama ir ištiriama leidžia tiksliau nusakyti, kiek iš tikrųjų valstybė deda pastangų šios nusikalstamos veikos užkardymui.

2 lentelė. Užregistruotos ir iširtos nusikalstamos veikos

Kreditinis sukčiavimas	2020 m.	2019 m.	2018 m.	2017 m.	2016 m.	2015 m.
Užregistruota	11	8	12	11	19	22
Ištirta	7	1	9	2	4	16
Sukčiavimas						
Užregistruota	2267	2580	2411	2721	2879	3729
Ištirta	467	606	434	524	644	1086

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis: Informatikos ir ryšių departamento duomenimis. Prieiga per internetą: <www.ird.lt.

Įvertinus 2 lentelėje pateiktus duomenis, galima teigti, jog santykiyje su sukčiavimo nusikalstama veika, kreditinis sukčiavimas nėra toks paplitęs: 2015-2020 m. laikotarpiu sukčiavimo nusikalstamų veikų užregistruojama virš 2000 tūkstančių atvejų, kreditinio sukčiavimo lyginamoju laikotarpiu vos 11-22 atvejų. Be to, kreditinio sukčiavimo nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo įstaigų pastangomis ištiriama vos keletas iš jų, tuo tarpu sukčiavimas ikiteisminio tyrimo pareigūnų santykinai dažniau aptinkamas ir tiriamas. Tokios priežastys galimai sietinos su BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos latentškumu, sąlygojama tuo, jog nuo nusikalstamų veikų nukentėję asmenys nepraneša ikiteisminio tyrimo pareigūnams apie šių nusikalstamų veikų padarymą arba paties pareigūnų pasirinkimu tokių nusikalstamų veikų neregistruoti (Sakalauskas, Mališauskaitė-Simanaitienė, 2011, p. 47). Nusikaltimų ekonomikai ištyrimo problematiką yra akcentavęs ir P. Veršekys, kuris nurodė, jog BK XXXI skyriaus nusikalstamų veikų sudėčių analizėje yra nemažai vertinamųjų kriterijų, kurie tiek teorijos, tiek praktikos lygiu traktuojami kaip vieni iš sudėtingiausiai inkriminuojamų, be to, nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtims būdingas ne tik didelis vertinamųjų požymių skaičius, bet ir jų rūšinė įvairovė (Veršekys, 2016, p. 214).

Sutinkamai su sukčiavimo ir kreditinio sukčiavimo straipsniuose numatytų sankcijų, išskirtintinai laisvės atėmimo bausmės, ribomis, 1 bei 2 paveiksle pateiktais statistiniais duomenų rezultatais, manytina, jog sukčiavimas yra pavojingesnė nusikalstama veika ir sukelianti kur kas reikšmingesnius teisinius padarinius. Svarbu yra pažymėti ir tai, jog kaip

minėta anksčiau, sukčiavimo sudėtis yra materialinė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje), tuo tarpu kreditinio sukčiavimo – formali (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Formalių nusikaltimų sudėčių atveju reali žala saugomoms vertybėms gali būti ir nepadaryta, o tik sukeliama tokios žalos atsiradimo grėsmė. Tais atvejais, kai veika negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti teisiškai reikšmingų padarinių, tokia veika nėra pavojinga baudžiamųjų įstatymų požiūriu, nes negali padaryti žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šių nuostatų kontekste sprendžiamas, jog kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos atveju žala ne visuomet gali ir iškilti, įstatymo saugotinos vertybės gali būti ir nepažeidžiamos, o tik sukeliama tokia grėsmė, tuo tarpu sukčiavimo veiksmai paprastai visuomet lemia žalos nukentėjusiajam atsiradimą.

Apibendrinus ir įvertinus tai kas išdėstyta, teigtina, jog lyginamojoje analizėje BK 207 straipsnio nusikalstama veika nėra tokia pavojinga ir paplitusi, kaip kad sukčiavimas, numatytas BK 182 straipsnyje. Pavojingumo požymis sietinas su tuo, jog kreditinio sukčiavimo nusikalstamais veiksmais ne visais atvejais padaroma žala, t.y. gali būti sukeliama tik tokios žalos potenciali grėsmė, ko negalima nuspręsti apie BK 182 straipsnio nusikalstamą veiką, visuomet lemiančią nukentėjusiesiems žalos kilimą. Šių nusikalstamų veikų sankcijų, tokių kaip laisvės atėmimas, ribos, statistinių duomenų paplitimo analizė 2015-2020 m. laikotarpiu, valstybei tokiais neteisėtais veiksmais padarytos žalos rodikliai, gali būti laikomi papildomais kriterijais, lemiančiais kriminalizavimo būtinybę ar nereikalingumą. Sutinkamai su šiame skyriuje išdėstytais teiginiais, įvertinus BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos pavojingumą ir paplitimą bei tai palyginus su BK 182 straipsnio nusikalstama veika, manytina, jog ateityje galėtų būti priimamos BK 207 straipsnio pataisos, švelninančios baudžiamosios atsakomybės taikymą.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Kreditinio sukčiavimo samprata tarptautiniuose teisės aktuose nedetalizuota, tačiau bet kokie sukčiavimo veiksmai pasireiškia apgaulės panaudojimu. Europos Sąjungos teisės aktuose plėtojama kreditinio sukčiavimo samprata sietina su melagingų, neišsamių, neteisingų dokumentų pateikimu, Europos Sąjungos lėšų pasisavinimu, žalos Europos Sąjungos finansiniams interesams padarymu. Jungtinėse Amerikos Valstijose, Nyderlandų Karalystėje, Latvijos Respublikoje, Rusijos Federacijoje bei Lietuvos Respublikoje kreditinis sukčiavimas apima apgaulingus, lemiančius esminį suklaidinimą, asmens veiksmus, tačiau Latvijos Respublikoje ir Rusijos Federacijoje baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamus kreditinio sukčiavimo veiksmus išimtinai siejama tik su didelės žalos nukentėjusiesiems padarymu.

2. Kreditinio sukčiavimo nusikalstamą veiką darančių pažeidėjų veiksmuose svarbu nustatyti: apgaulę, galinčią pasireikšti tiek melagingų dokumentų pateikimu, tiek svarbios sandorio sudarymui informacijos nutylėjimu; kredito, paskolos, subsidijos, tikslinės paramos, dotacijos, laidavimo ar banko garantinių raštų, kitų kreditinių įsipareigojimų, gavimą; tiesioginę tyčią, pasireiškiančią sąmoningu suklaidinimu ir lemiančią nukentėjusiųjų sprendimą suteikti pinigines lėšas.

3. Baudžiamąją atsakomybę už BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamos veikos padarymą užtraukia pats neteisėtas paskolos, kredito, subsidijos ir kt. gavimas apgaule nepriklausomai nuo jos dydžio ar padarytos žalos, tuo tarpu BK 207 straipsnio 2 dalis baudžiamąją atsakomybę sieja su apgaulės ir didelės žalos padarymo požymių nustatymu, viršijančiu 6000 eurų dydį.

4. Kreditinio sukčiavimo atribojimo kriterijus nuo kitų panašių nusikalstamų veikų sietinas su apgaulės kryptingumu ir tikslingumu. Pagrindiniais kreditinio sukčiavimo (BK 207 straipsnis) ir sukčiavimo (BK 182 straipsnis) skirtumais laikytini apgaulės panaudojimo tikslas, veikų baigtinumo momentai, nusikalstamos veikos dalykas ir objektas, tuo tarpu kredito, paskolos ar tikslinės paramos panaudojimo ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką (BK

206 straipsnis) nusikalstama veika nuo kreditinio sukčiavimo atskirtina per didelės žalos, būtinos BK 206 straipsnyje, kriterijų bei apgaulės požymį, kurio nustatymas BK 206 straipsnio nusikalstamoje veikoje nėra būtinas.

5. Sprendžiant dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo už BK 207 straipsnio nusikalstamos veikos padarymą svarbu įvertinti ar galima atkurti pažeistas kreditoriaus teises kitomis, švelnesnėmis priemonėmis, baudžiamosios atsakomybės taikymą visuomet vertinti tik kaip *ultima ratio*. Būtinai nukentėjusiojo pažeistų teisių atkūrimo civilinėmis teisinėmis priemonėmis įvertinimas remiantis esminės apgaulės panaudojimo, kreditoriaus padėties apsunkinimo ir paties nukentėjusiojo aplaidumo/apdairumo kriterijais.

6. Kriminalizuoti kreditinio sukčiavimo nusikalstamą veiką įpareigoja Direktyvos, Konvencijos bei Sutarties nuostatos. Nors Europos Sąjungai paliekami įgaliojimai derinti ir vienodinti priemones bei sankcijas kovoje su sukčiavimu Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugos srityje, tokiu būdu yra apribojamos pačios valstybės narės galimybės pasirinkti jai labiausiai priimtinas veiksmingų, proporcingų priemonių taikymo standartus užkardant tokio pobūdžio nusikalstamus veiksmus.

7. Direktyvos nuostatos baudžiamosios atsakomybės taikymą už kreditinio sukčiavimo nusikalstamus veiksmus sieja su 100 000 eurų suma viršijančia „didele“ žala, tuo tarpu baudžiamoji atsakomybė už BK 207 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymą sietina tik su 6000 eurų suma kaip „didelės žalos“ kriterijumi, todėl baudžiamoji atsakomybė už kreditinį sukčiavimą reglamentuota platesne apimtimi, nei to reikalauja Direktyvos nuostatos.

8. Lyginamoji BK 182 straipsnio ir BK 207 straipsnio analizė leidžia teigti, jog BK 182 straipsnio nusikalstama veika laikytina pavojingesne ir labiau paplitusia nei BK 207 straipsnyje numatyta nusikalstama veika. Šių veikų pavojingumo atskirtinumą parodo šių straipsnių priskirtinumo BK XVIII ir XXXI skyriams eiliškumas, statistinių duomenų visuma, šiuose straipsniuose numatytų sankcijų, tokių kaip laisvės atėmimas, ribos. Skirtingą šių nusikalstamų veikų pavojingumą parodo ir tai, jog kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos atveju žala ne visuomet gali kilti, o tik sukeliama tokia grėsmė, tuo tarpu sukčiavimo

veiksmai visais atvejais lemia žalos nukentėjusiajam atsiradimą. Kadangi BK 182 straipsnio nusikalstama veika laikytina pavojingesne ir labiau paplitusi, už šios nusikalstamos veikos padarymą turi būti taikyta griežtesnė baudžiamoji atsakomybė nei už kreditinį sukčiavimą.

9. Kreditinio sukčiavimo, numatyto BK 207 straipsnyje, kriminalizacija manytina yra pagrįsta ir tikslinga, atsižvelgiant į specifinį šios nusikalstamos veikos objektą bei valstybės, savivaldybių biudžetui atnešamą žalą, prarandamas įplaukas, švaistomas finansinių įmonių, kredito įstaigų lėšas. BK 207 straipsnio 1 dalies nusikalstamą veiką ateityje rekomenduotina įstatymų leidėjui sieti su tam tikros nukentėjusiajam padarytos žalos dydžiu, žalos nesukėlimo atveju atkurti pažeistas kreditoriaus teises civilinėmis teisinėmis priemonėmis, o BK 207 straipsnio 2 dalyje esantį didelės žalos kriterijų sieti su didesne, nei 6000 eurų dydžio suma.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Tarptautiniai teisės aktai

Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (2001). *Valstybės žinios*, 2004, 36-1188.

Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją (2003). *Valstybės žinios*, 2007, 136-5145.

Regioniniai teisės aktai

Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu (1995). *Valstybės žinios*, 2004, 112-4178.

Tarybos 1995 m. gruodžio 18 d. reglamentas (EB) Nr. 2988/95 dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos. OL L 312, p. 1.

Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. 2012/ C 326, p. 0001-0390.

Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gegužės 21 d. reglamentas (ES) Nr. 549/2013 dėl Europos nacionalinių ir regioninių sąskaitų sistemos Europos Sąjungoje. OL L 174, p. 1-727.

Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB. OL L 176, p. 338.

Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. rugsėjo 11 d. reglamentas (ES) Nr. 883/2013 dėl Europos kovos su sukčiavimu tarnybos atliekamų tyrimų ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1073/1999 ir Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1074/1999. OL L 2013, p. 1.

Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 30 d. reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006. OL L 347, p. 320-469.

Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. liepos 5 d. direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis. OL L 198, p. 29.

Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. liepos 18 d. reglamentas (ES) 2018/1046 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 ir Sprendimas Nr. 541/2014/ES, bei panaikinamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012. OL L 193, p. 1-222.

Užsienio valstybių teisės aktai

Criminal Code of the Kingdom of Netherlands (1881). *Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*, 69274.

Title 18 of the United States Code (1934). *Government Publishing Office*, 2368380.

The Criminal Code Of The Russian Federation (1996). *Federation Council*, 64-FZ.

Criminal Law of the Republic of Latvia (1998). *Latvijas Vēstnesis*, 74.

Nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (1995). *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 26-578.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.

Lietuvos Respublikos finansų įstaigos įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 91-3891.

Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.

Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (2010). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 1-1.

Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 57-2823.

Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo Nr. VIII-935 pakeitimo įstatymas (2017). TAR, 1325.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8, 95, 205, 206, 207 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Kodekso papildymo 100-3 straipsniu įstatymas Nr. XIII-2334 (2019). TAR, 12378.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. birželio 22 d. nutarimas Nr. 631 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 151² straipsniu įstatymo projekto Nr. XIIP-3632”. TAR, 17532.

Audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2011 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. VAS-4 „Dėl 21-ojo verslo apskaitos standarto „Dotacijos ir subsidijos” tvirtinimo”. *Valstybės žinios*, 2012, 48-2354.

Lietuvos Respublikos finansų ministro 2017 m. spalio 10 d. įsakymas Nr. 1K-343 „Dėl finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymo Nr. 1K-184 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo” pakeitimo”. TAR, 16099.

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministro 2019 m. spalio 21 d. įsakymas Nr. 4-595 „Dėl Smulkiojo ir vidutinio verslo paskolų garantijų teikimo nuostatų patvirtinimo”. TAR, 16699.

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministro 2019 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. 4-617 „Dėl Finansinės nuomos (lizingo) garantijų teikimo nuostatų patvirtinimo”. TAR, 17277.

Specialioji literatūra

Abramavičius, A., Milinis, A., Vosyliūtė, A (2016). Iš Konstitucijos kylančios baudžiamosios teisės normų, numatančių atsakomybę už nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai, kūrimo bei taikymo nuostatos. *Teisės apžvalga*, 2 (14), 168-183 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32489/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_168-183.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].

Bartsiotas, G. A., Gopinathan, A. (2016). Fraud Prevention, Detection and Response in United Nations System Organizations. Joint Inspection Unit, 4, 1-74 [interaktyvus].

Prieiga per internetą:

https://www.unjiu.org/sites/www.unjiu.org/files/jiu_document_files/products/en/reports-notes/JIU%20Products/JIU_REP_2016_4_English.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 28 d.].

Bielinis, A (2007). Tyčinė nusikalstama veika Vokietijos ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje: lyginamoji analizė. *Teisės problemos*, 3 (57), 62-86 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2007-3-bielinis.pdf> [žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d.].

Buford, D., McGraw, J., Petruy, J (2009). The Detection and Deterrence of Mortgage Fraud Against Financial Institutions: A White Paper. *FFIEC Fraud Investigations Symposium*, 1-74 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://www.ffiec.gov/Exam/Mtg_Fraud_wp_Feb2010.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 2 d.].

Dambrauskienė, A (2017). *Ultima ratio principio įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Haasnoot, N (2018). *Health Insurance Fraud in the Dutch Healthcare system*. Master thesis of sociology, University of Amsterdam. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Ivoška, G (2003). Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų. *Teisė*, 48, 100-109.

Junger, M., Wang, V., & Schlömer, M (2020). Fraud against businesses both online and offline: crime scripts, business characteristics, efforts, and benefits. *Crime Science*, 9 (1), 1-15 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://link.springer.com/article/10.1186/s40163-020-00119-4> [žiūrėta 2021 m. kovo 2 d.].

Juszczak, A., Sason, E (2017). The Directive on the Fight against Fraud to the Union's Financial Interests by Means of Criminal Law (PFI Directive): Laying Down the Foundation for a Better Protection of the Union's Financial Interests? *Eucrim: the European Criminal Law Associations' forum*, (2), 80-87 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2017-02.pdf#page=30 [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].

Kuhl, L (2020). Implementation of effective measures against fraud and illegal activities in cohesion policies: an analysis of current structures, a discussion of reform ideas, and a look towards changes by the european Public Prosecutor's Office. *Eucrim: the European Criminal Law Associations' forum*, (2), 121-133 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2020-02.pdf#page=59 [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].

Ligeti, K., Franssen, V. (eds.) (2017). *Challenges in the Field of Economic and Financial Crime in Europe and the US*. Bloomsbury Publishing [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=_k8gDgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=challenges+in+the+field+of+economic+and+financial+crime&ots=nSly6imcyP&sig=5p2CVo6tcfiPvmzyhfh7wBICgo&redir_esc=y#v=onepage&q=challenges%20in%20the%20field%20of%20economic%20and%20financial%20crime&f=false [žiūrėta 2021 m. kovo 5 d.].

Lodder, S (2017). *The Dutch Public Prosecutor's Transaction Policy for Fraudulent Companies in a Comparative Law Perspective*. Double Master Thesis, International Business Law & Rechtsgeleerdheid, Tilburg University. Tilburg: Tilburg University.

Maesa, C. D. F (2018). Directive (EU) 2017/1371 on the Fight Against Fraud to the Union's Financial Interests by Means of Criminal Law: A Missed Goal? *European Papers-A Journal on Law and Integration*, (3), 1455-1469 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/directive-EU-2017/1371-on-fight-against-fraud-to-union-financial-interests> [žiūrėta 2021 m. kovo 2 d.].

Namavičius, J (2015). Europos Sąjungos pagrindinės teisės baudžiamosios justicijos kontekste. *Teisės problemos*, 3 (89), 5-32 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/J.Namavičius-2015_3-.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 28 d.].

Podgor, E. S (1999). Criminal fraud. *American University Law Review*, 48, 729-768 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1330&context=aulr> [žiūrėta 2021 m. kovo 3 d.].

Pranka, D (2012). *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto akademinė leidykla.

Raghuandan, A (2018). Government subsidies and corporate fraud. *London School of Economics*, 1-35 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3035254 [žiūrėta 2021 m. kovo 2 d.].

Rudzkiš, T., Panomariovas, A (2006). Nusikalstamų veikų draudimo srityje kriminologinės sampratos problema. *Jurisprudencija*, 6 (84), 48-53 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2859/2662> [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].

Sakalauskas, G., Mališauskaitė-Simanaitienė, S. (2011). Pagrindiniai latentinio nusikalstamumo rodikliai ir tendencijos Lietuvoje bei kitose Europos valstybėse. Iš: Sakalauskas, G., Nikartas, S. ir kt. (2011). *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas*

Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai. Vilnius: Teisės institutas, 45-61.

Satzger, H (2019). The harmonisation of criminal sanctions in the European Union: a new approach. *Eucrim: the European Criminal Law Associations' forum*, (2), 115-120 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2019-02.pdf#page=41 [žiūrėta 2021 m. kovo 3 d.].

Sbirunov, Pyotr N., Gladkikh, Victor I., Bakradze, Andrey A., Yakovlev, Alexander Yu., Opokin Alexey B. (2020). Illegal receipt of a credit: formal legal analysis, qualification and judicial practice. *International Law Institute*, 03, 481-509 [online] (modified 2021-03-28). Available at: <https://periodicos.ufpb.br/ojs/index.php/ged/article/view/51832/29996>

Sheehan, J. G (2007). Fraud, conflict of interest, and other enforcement issues in clinical research. *Cleveland Clinic journal of medicine*, 74, 63-67 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/6357642_Fraud_conflict_of_interest_and_other_enforcement_issues_in_clinical_research [žiūrėta 2021 m. kovo 3 d.].

Stasiulis, D. (2009). Kreditinis sukčiavimas. Iš: Abramavičius, A. et al (2009). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. *Specialioji dalis, II tomas*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 493-495.

Švedas, G (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Teisė*, 74, 7-20.

Švedas, G (2012). Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 82, 12-25 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/330723706_Veikos_kriminalizavimo_kriterijai_teorija_ir_praktika/fulltext/5c51136c458515a4c74981ad/Veikos-kriminalizavimo-kriterijai-teorija-ir-praktika.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 3 d.].

Tirylytė-Zelenina, R (2018). Nauji juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės kriterijai Lietuvos Respublikos teisėje. *Teisės problemos*, 2018, 2 (96), 79-106 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2018/08/Trilyte-Zelenina-2018_2-96.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].

Unger, B., Ferwerda, J., Trouw, J., Nelen, H., & Ritzen, L (2010). Detecting criminal investments in the Dutch real estate sector. *Study prepared by the Dutch Ministry of Finance, Justice and Interior Affairs*, 19, 1-248 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/86218.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 2 d.].

Van der Geest, V. R., Weisburd, D., Blokland, A. A (2017). Developmental trajectories of offenders convicted of fraud: A follow-up to age 50 in a Dutch conviction cohort. *European journal of criminology*, 14(5), 543-565 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1477370816677620> [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].

Veršekys, P (2012). Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 82, 198-214.

Veršekys, P (2016). Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. *Teisės apžvalga*, 2 (14), 210-228 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/32455/1/ISSN2029-4239_2016_N_2_14.PG_210-228.pdf [žiūrėta 2021 m. vasario 26 d.].

Kiti šaltiniai

Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba. 21-ojo verslo apskaitos standarto „Dotacijos ir subsidijos“ metodinės rekomendacijos. [interaktyvus] (modifikuota 2016-12-29). Prieiga per internetą: <http://www.avnt.lt/assets/Apskaita/Methodins-rekomendacijos-2020/21-VAS-MR.pdf> [žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d.].

Economic and Social Council. *International cooperation in the prevention, investigation, prosecution and punishment of fraud, the criminal misuse and falsification of identity and related crimes*. [interaktyvus] (modifikuota 2007). Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/pdf/crime/15_commission/study-on-fraud-and-the-criminal-misuse-and-falsification-of-identity-first-draft.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.].

Eurofinas. *Fraud prevention and data protection* [interaktyvus] (modified December 2011). Prieiga per internetą: http://www.eurofinas.org/uploads/documents/Non-visible/Eurofinas-Accis_ReportOnFraud_WEB.pdf [Accessed 2 March 2021].

European Commission. Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:52012PC0363> [žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d.].

International Bank for Reconstruction and Development. *Articles of Agreement*. [interaktyvus] (modifikuota 2012-06-27). Prieiga per internetą: <https://pubdocs.worldbank.org/en/666651532371886085/sdr-bond-2016-ibrd-articles-of-agreement-english.pdf> [2021 m. kovo 29 d.].

International Bank for Reconstruction and Development. *Fraud and Corruption Awareness Handbook*. [interaktyvus] (modifikuota 2013). Prieiga per internetą: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18153/877290PUB0Frau00Box382147B00PUBLIC0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2021 m. kovo 28 d.].

ITU. *Policy against fraud, corruption and other proscribed practices*. [interaktyvus] (modifikuota 2019-05-02). Prieiga per internetą: <https://www.itu.int/en/ethics/Documents/SO-2019-009-en.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 28 d.].

Marcus Klamert. *Loyalty in the EU Treaties*. [interaktyvus] (modifikuota 2014). Prieiga per internetą: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199683123.001.0001/acprof-9780199683123-chapter-1> [žiūrėta 2021 m. balandžio 1 d.].

Maria Kaiafa-Gbandi. *The protection of the EU'S financial interests by means of criminal law in the context of the Lisbon Treaty and the 2017 Directive (EU 2017/1371) on the fight against fraud to the Unions's financial interests.* [interaktyvus] (modifikuota 2018). Prieiga per internetą: http://www.zis-online.com/dat/artikel/2018_12_1253.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Teisingumo ministerija siūlo tobulinti baudžiamąją politiką. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/teisingumo-ministerija-siulo-tobulinti-baudziamaja-politika> [žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d.].

Valstybinio audito ataskaita. Kaip valdomas atstovavimas Lietuvos Respublikos tarptautinėse organizacijose? [interaktyvus] (modifikuota 2018-07-18). Prieiga per internetą: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:X33eIak8LEJ:https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx%3Fid%3D3070+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=safari> [žiūrėta 2021 m. kovo 26 d.].

Visuotinė lietuvių enciklopedija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt> [žiūrėta 2021 m. vasario 13 d.].

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

Lukasz Marcin Bonda [ESTT], Nr. C-489/10, [2012-06-05]. ECLI:EU:C:2012:319.

Koinonia Tis Pliroforias Anoichti Stis Eidikes Anagkes – Isotis [ESTT], Nr. T-59/11, [2014-07-16]. ECLI:EU:T:2014:679.

LSEZ SIA „Elme Messer Metalurgs“ [ESTT], Nr. C-743/18, [2018-11-20]. ECLI:EU:C:2020:767.

ADR Center SpA [ESTT], Nr. C-584/17 P, [2020-07-16]. ECLI:EU:C:2020:576

TG, UF [ESTT], Nr. C-603/19, [2020-10-01]. ECLI:EU:C:2020:774.

Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 104-2644.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. vasario 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 20-967.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gegužės 19 d. nutarimas. TAR, 8442.

Bendros kompetencijos teismų praktika:

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2006.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-246/2011.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2013.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-312/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-580/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2015.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-696/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-693/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-378-915/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-375-693/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-7-304-976/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-130-693/2017.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-183-942/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-248-689/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-73-689/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-648/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248-648/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-152-895/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-222/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-101-303/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223-976/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-458/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021.

Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-160-398/2016.

Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-128-518/2018.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. vasario 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-24-557-2010.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-18-508-2014.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-456-380-2014.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. balandžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-19-582/2015.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-199-317/2015.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-173-468/2016.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-465-487/2016.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. gegužės 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-34-380/2018.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-161-380/2018.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-31-417/2019.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-73-211/2019.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-211/2020.

2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose byloje apžvalga (Teismų praktika 36).

SANTRAUKA

Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrįstumas ir tikslingumas

Gabrielė Markevičiūtė

Kreditinio sukčiavimo, numatyto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 207 straipsnyje, nusikalstama veika baudžiamosios teisės doktrinoje ir jurisprudencijoje vis dar nėra gausiai išplėtotą ir tyrinėtą, šios nusikalstamos veikos kriminalizacijos pagrįstumo ir tikslingumo klausimas taipogi nėra keliamas. Siekiant įvertinti kriminalizavimu siekiamus tikslus, šis darbas struktūriškai suskirstytas į tris dalis. Pirmoje darbo dalyje pateikiama kreditinio sukčiavimo samprata tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose, Jungtinių Amerikos Valstijų, Nyderlandų Karalystės, Latvijos Respublikos, Rusijos Federacijos baudžiamuosiuose įstatymuose bei Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje. Antroje darbo dalyje analizuojama kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos sudėtis, išskiriami skirtumai ir panašumai nuo kitų nusikalstamų veikų, tuo tarpu trečioje dalyje analizuojamas ir vertinamas kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos kriminalizavimo pagrįstumo ir tikslingumo klausimas ultima ratio principo kontekste, veikos pavojingumo ir paplitimo prasme. Kreditinio sukčiavimo kriminalizacijos pagrįstumo ir tikslingumo problematikai atskleisti, šiame darbe naudojami sisteminis, lyginamasis ir lingvistinis metodai, specialiosios literatūros šaltiniai, teisės norminiai aktai bei kt. Magistro darbo baigiamojoje dalyje pateikiami atsakymai į išsikeltus uždavinius bei apibendrintos išvados.

SUMMARY

Reasonableness and Expediency of Credit Fraud Criminalization

Gabrielė Markevičiūtė

The criminal offense of credit fraud provided for in Article 207 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania is still not extensively developed and investigated in the doctrine and jurisprudence of criminal law, nor is the question of justification and expediency of criminalization of this criminal offense. In order to assess the aims of criminalization, this work is structurally divided into three parts. The first part of the work presents the concept of credit fraud in international, European Union legislation, criminal laws of the United States, the Kingdom of the Netherlands, the Republic of Latvia, the Russian Federation and the criminal law of the Republic of Lithuania. The second part analyzes the composition of credit fraud offenses, distinguishes differences and similarities from other offenses, while the third part analyzes and evaluates the issue of justification and expediency of criminalization of credit fraud offenses in the context of ultima ratio principle, danger and prevalence. In order to reveal the problems of validity and expediency of criminalization of credit fraud, systematic, comparative and linguistic methods, sources of special literature, legal normative acts, etc. are used in this work. The final part of the master's thesis presents the answers to the set tasks and summarized conclusions.